Бүгү-чуртуңнаң проле парайлери, катыжыңар!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилеп эгилген

1951 март 15 четверг № 52 (2226)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

Бо хүнгү солунда:

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы (1 арын).

Г. Васецкий — Партияның болгаш улустуң бузулбас чаңгыс эви (2 арын).

А. Арланмай — Хереглекчилер ниитилелдеринге отчёттарны болгаш соңгулдаларны организастыг чорудар (2 арын).

Т. Солодокова — Районда кадык камгалал ажылы (3 арын).

Тыва автономнуг область талазы-биле күрүнеге вытти болгаш дүктү ыяавыла дужаарын чорудар чурмунуң дугайында (3—4 арын).

Редакцияга чагаалар (3 арын).

Делегейниң улустары америк-англи империалистерниң дайын белеткелдеринге удур демисежип турар (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Комсомол организациязынга партияның удуртулгазын экижидер

Коммунизм тургузар дээш демиселге совет аныяктар улуг рольдиг болуп турар. Улуг башкы Сталинга кижизитиргеп ол аныяк патриоттарның хөй миллион армиязы ленинчи-сталинчы комсомолдуң алдарлыг чаңчылдарын көвүдеттишаан, коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү участоктарында чүткүлдүү-биле ажылдап турарлар.

Комсомолдуң төөгүзү, ооң чедиишкиннери болгаш алдары большевиктерниң партиязының, ооң улуг башкылары Ленинниң болгаш Сталинның ажыл-чорудулгалары-биле шуут харылзаалыг болуп белген. Партияның удуртулгазы—комсомолдуң күжүнүң дөстелгези, ооң бүгү тиилелгелериниң үндезини. Партия болза, совет аныяктарның авангардызын сырый катыштырып, идей талазы-биле байыдып, ооң шынчы оруун айтып берип турар.

Партия организацияларының удуртулгазы-биле бистиң областың комсомолчулары аныяктарны коммунистиг ёзуга кижизидериниң талазы-биле улуг ажылды чорудуп, оларның Тыванның социалистиг чаартылгазының хөрээнге, ажыл-агый, культур тургузуушкунунга идепкейлиг киржилгезин мобилизастап турар.

Ам областа он муң комсомолчулар бар. Бо болза, чаа амыдыралды тургузарынга улуг күш. Аныяктар ортузунга ажылды партия эге организациялары шын болгаш үргүлчү удуртур болза, бистиң мурнувуста үлетпүр, көдээ ажыл-агый, культур хөгжүлезиниң талазы-биле туруп турар бүгү-ле сорулгалар чедиишкиннии-биле шиитпирлетинер. Комсомолчулар бүдүрүлгелерде, колхозтарда, совет албан черлеринде болгаш школаларда — хөй кезиинде-ле аныяктар ортузунда авангард рольди көргүзүп турарлар. Он-он комсомолчуларның аттары обласка билдингир апарган. Шак ындыг алдар-хүндүткелди олар шылгарангай чүткүлдүг күш-ажыл-биле, улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга идепкейлиг киржилге-биле чеңдип ап турарлар.

Сөөлгү үеде аныяктарның идеологтуг кижизилгезинде улуг чедиишкиннер болган. Комсомолдуң политшколалары болгаш политбөлгүмнери өскен болгаш быжыккан, комсомол организацилларының ажылының деңнели бедээн.

Областың комсомол организациязы эрткен чылдың дургузунда бодунуң хүрээлеңинге 500 чыгыы оолдар, кыстарны хүлээп алган. Аныяктар чер-чер Советтеринге болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга идепкейлии-биле киришкеннер.

Ол бүгү болза, комсомол организацияларын партиядан удуртурун күштелдиргениниң түңнели болур. Партияның сагыш-салыышкынының ачызында комсомол организацияларындан боттарының партия организацияларының дайынчы дузалакчылары болур ролюн чедиишкиннии-биле күүседип турар чижиктер хөй. Маңаа чижек кылыр Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» көдээ ажыл-агый артелинде комсомол организациязын адап болур. Партия эге организациязының секретари эш Конзай-оолдуң эки удуртулгазы-биле комсомол организациязы багай эвес ажылдап, ында комсомолчулар часкы тарылганың белеткелинге идепкейлиг киржип турарлар, оларның иштинден дайынчы хуудустарның редакторлары, хана солун редколлегиязының кежигүннери болуп ажылдап турарлар хөй. Олар хову болгаш мал ажылдарының бригадаларынга часкы хову ажылдарынга белеткенип турар бүгү колхозчуларның ортузунга ыытыр номчулгаларны эки организастап келгеннер. «Большевик» колхозту районнуң мурнакчы артели болдурарынга комсомол организациязының ролю ынчаңгаш улуг болуп келген.

Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң, Улуг-Хем районнуң Киров аттыг улгатыр катышкан колхозтуң комсомолчулары партия организацияларының ажылынга ёзулуг дайынчы дузалакчылар болу бергеннер.

Ооң-биле чергелештир ам-даа хөй-хөй комсомол организацияларында эвилелдиң иштики ажылы сандаргай байдалда турарын. ВЛКСМ-ниң хүрээлеңин өстүрбейн турарын демдеглевейн баар аргажок. Чүл дээрге, комсомолдуң райкомнары болгаш область комитеди эге организацияларны багай удуртуп турар, оларга четчир дуза көргүспейн, оларның отчёттарын боттарының хуралдарынга дыңнаарын кончуг эвээш чорудуп турарлар. Партияның Барыын-Хемчик райкому бүдүн чылдың дургузунда комсомол ажылының байдалының дугайында айтырыгны үчүле ийи катап чугаалашкаш, а бодунуң үндүрген шиитпириниң күүселдезин чаңгыс-даа катап хынаваан факт турда, ону эки деп санаар арга база чок.

Четпестерни дүрген узуткаар талазы-биле комсомол организацияларынга дузалаары болгаш бодунуң ажылын эң-не бедик деңнелче көдүрери—партия организацияларының удуртукчуларының, бүгү коммунистерниң хүлээлгези.

Комсомолдуң бир эң чугула сорулгазы — марксизм-ленинизмни аныяктар ортузунга үргүлчү болгаш ханызы-биле пропагандылаары болур. Областың комсомол организацияларында арга-дуржуллалыг пропагандистер бар. Ынчалза-даа, аныяктар ортузунга чорудар бүгү-ле пропаганда ажылын үчүле комсомолчуларның эктинче чуй каар болза, шын эвес. Партия организациялары комсомол организацияларының пропагандалыг ажыл-чорудулгаларын доктаамал углап шиглээр болгаш ооң утказынче ханызы-биле сиңнигер ужурлуг. Пропаганданың бедик идейлиг деңнели пропагандист каадырлардан кол хамааржыр. Комсомолчу пропагандистерни шилиир болгаш оларны сургаары — партия организацияларының ыдыктыг хүлээлгези. Комсомолдуң политшколаларының болгаш политбөлгүмнериниң удуртучуларынга, иletкелчилеринге болгаш лекторларынга үчүле комсомолчулар эвес, харын аныяктарның негелдезин эки хандырып билир, теория талазы-биле эң-не эки белеткелдиг коммунистер база ажылдаар ужурлуг.

Комсомолга партияның удуртулгазын шын боттандырары дээрге, ол болза, марксисчи-ленинчи каңналыышкынга партияның активин хаара тудары, комсомол организациязы бүрүзүнүң ажылын углап шиглеп билири, аңаа үргүлчүнүң практиктиг дузазын көргүзери болур. Партия организациялары комсомол ажылынга эң эки дуржулгалыг ажыл-ишчи коммунистерни киирер ужурлуг. Комсомол организацияларычын удуртукчуларының авторитедин үргүлчү көдүрер, оларны партия, совет органнарының мурнунга аныяктарның ажыл амыдыралы-биле холбашкан айтырыгларны дидим ёзу-биле тургузарынга чаңчыктырар херек.

Партия ажылдакчызы кижи комсомол комитетериниң хуралдарынга күзел сонуургалдыг киржир хүлээлгелиг. Ол болза, аныяктар ортузунга анаа-ла бир аалчы хевирлиг эвес, а комсомол амыдыралының үндезин айтырыгларын ханызы-биле көрүп билир дуржулгалыг, ээлдек удуртукчу болуп көстүр ужурлуг. Ол болза, комсомолчуларны большевикчи удуртулганың методунга өөредир, комсомолчуларны шүгүмчүлелди калбартырынга чаңчыктырар, ажылда четпестерни узуткаар талазы-биле оларга дузалаар, комсомол организацияларын быжыглаарын болгаш социалистиг тургузуушкуннуң бүгү участоктарынга оларның ролюн бедидерин хүн-бүрүде чеңдип алырын оралдажыр.

Совет чазакка, большевиктерниң партиязынга, аныяктарның эң эки өңнүү болгаш бүгү ажылчы чоннарның башкызы улуг Сталинга кызыгаар чок ынакшыл болгаш бердинген чорук совет аныяктарда болуп турар.

Совет Тыванның аныяктарының дайынчы, ажыл-ишчи, медерелдиг талантызын улам-на калбартыр — сорулга мындыг-дыр.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң 2 дугаар сессиязын чыылдырар дугайында

Ажылчы чоннарның депутаттарының область Совединиң 2 дугаар сессиязын 1951 чылдың марттың 24-те чыылдырар дугайында Тыва область Совединиң депутаттарынга область Совединиң күүсекчи комитеди чарлап дыңнатты.

Волга-Дон каналының тудуунда прокат

ДНЕПРОДЗЕРЖИНСК. Дзержинский аттыг металлурги заводу Волга-Дониуң пароходтар чоруур каналының тудуунга хереглээр эшелон прокатты хуусаазындан ийи хонуг бурунгаар чүдүрүп чоруткан.

Ол хүндүлүг сорулганы күүседиринге бүгү цехтерниң коллективтери киришкеннер. Каң өзилдирикчилери Скорик, Канарейкин, Евдокимов болгаш Шатецкий олар каңны графиктен бир шак чартык эрте өзилдирген болгаш бир квадрат метр бүрүзүнден 10,5 тонна каңны ап турган, ол болза, депшилгелиг нормадан бир чартык катап көвей.

Техниканы ажыглаарынга бедик көргүзүглерни ортумак сорттуң болгаш демир-прокат цехтериниң прокатчиктери чеңдип алгылааннар.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы

Националдар Совединде

Март 10-да 11 шакта Кремльдиң Улуг ордузунга Националдар Совединиң дөрт дугаар хуралы ажытынган.

Дарганың столунуң артында — Националдар Совединиң Даргазы **Ж. Шаяхметов**, Дарганың оралакчылары депутаттар **М. Т. Якубов, М. В. Зимянин, В. Т. Лацис, Т. М. Матнашвили.**

Чазак ложаларынга эштер **А. И. Микоян, А. Н. Косыгин, Н. М. Шверник, М. Ф. Шкирятов** көстүп келирге депутаттар болгаш аалчылар үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыннары-биле уткааннар.

Националдар Соведи 1951 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң төлевилелин чугаалажырын уламчылаан.

Депутат **Г. Е. Буркацкаяга** (Украин ССР) сөс берген. Киев областың Черкасский районнуң чедчишкиннериниң чижектерин депутат чугаалаан.

Черкасский районда колхозтар беш чыл иштинде 3 муң ажыг чаагайлыткан бажыңнарны колхозчуларга тудуп бергеннер, база чүс-чүс бүдүрүлге бажыңнарын болгаш культурлуг албан черлериниң бажыңнарын туткан.

Колхозтарның ниити байлаанын өзүлдези-биле кады колхозчуларның культурлуг чаагай амыдыралы база өзүп турар.

Хем флодунуң Министри **З. А. Шашков** коммунизмниң улуг тудуглары-биле холбаштыр хем оруу-биле сөөртүлгелерниң өзүлдезиниң перспективаларының дугайын чугаалаан.

Эш Шашков бодунуң чугаазынга кол кичээнгейни хем флодунда чүктер чүдүрер, дүжүрер ажылдарның айтырыгларынче салган.

Депутат **А. Н. Батырмурзаев** (Дагестан АССР) эш И. В. Сталинның Дагестанның совет автономиязын чарлааны—төөгүлүг хүннүң 30 чыл оюн чоокта чаа демдеглеп эртирген Дагестан АССР-ниң улустарының чедиишкиннериниң дугайын чугаалаан. Үш чылдарның дургузунда республиканың арны танытынмас кылдыр чаартынган: чаа хоорайлар тутунган, эң чаа техника-биле деритинип чепсегленген он-он бүдүрүлгелер тургустунган. Электри станцияларының күчү-шыдалы 30 ажыг катап өскен. Колхозчу тургузугнуң, байлакшыл техниканың ачызы-биле көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүг чоруу ийи чартык катап көдүрүлген.

Дагестанның улустарының культуразы дүргени-биле чечектелип турар. Совет эрге-чагырганың үезинде беш дээди өөредилге черлери бар болган, 12 эртем шинчилел албан черлерин катыштырып турар ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының салбыры тургустунган, школаларның, библиотекаларның четкилери өзүп турар.

Депутат **А. М. Елькина** (Коми АССР) совет чазактың болгаш эш Сталинның хүн-бүрү дузаламчызының ачызы-биле Коми АССР-ниң экономиказы болгаш культуразы чыл тудум-на өзүп турар дугайын чугаалаан.

Ыяш белеткелиниң талазы-биле ажылдарны механизастаарының айтырыгларын чугаалааш, механизатор каадырлар белеткээриниң дугайында сагыш-салбаан ССРЭ-ниң Ыяш Үлетпүрүнүң Министерствозун ол шүгүмчүлээн.

Депутат Елькинаның санал бергениниң соонда допчу харыы бээри-биле ССРЭ-ниң Сан Министри **А. Г. Зверевке** сөс берген.

ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң орулгаларын 724.500 муң рубль ниити түңге улгатырар дугайында Националдар Совединиң Бюджет комиссиязының саналдарын чазак чөпшээрээн деп эш Зверев медеглээн.

Чамдык министерстволарның болгаш ведомстволарның ажылының дугайында депутаттарның шүгүмчүлелдиг саналдарынга доктаагаш, эш Зверев, ол шүгүмчүлеткен министерстволар болгаш ведомстволар боттарының адрестеринге болгулаан шүгүмчүлелдерни хүлээп алгаш, демдеглетинген четпестерни чайладыры-биле практиктиг хемчегларни алыры эргежок чугула. Чамдык сорулгаларны боттандырарынга хөреңгилер бээрин көвүдедир дугайында депутаттарның саналдарын Министрлер Чөвүлели база көөр деп ол чугаалаан.

Эш Зверевтиң оон ыңай чугаалааны болза:

— 1951 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин чедиишкинниг күүседириниң үндезини дээрге, улус ажыл-агыйының чайгылыш чок көдүрлүүшкүнү, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң хүчүзүн улам ыңай күштелдиреринче угланган совет улустуң төтүнмес чогаадыкчы инициативазы болур. Коммунистиг партияны долгандыр сырый катышкан Совет Эвилелиниң улустары бистиң үениң эң улуг генийи эш Сталинның мерген удуртулгазы-биле коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерни чеңдип алырлар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Хурал даргалаан депутат Шаяхметов, Бюджет комиссиязының даргазы депутат Хохловта допчу харыы чок болганын дыңнаткан.

Националдар Соведи 1951 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин бадылаарынче кирген.

Күрүне бюджедин болгаш 1951 чылдың Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну чаңгыс үн-биле бадылаан. 1951 чылдың бюджедин орулгалар талазы-биле 458.716.644 муң рубль түңге болгаш чарыгдалдар талазы-биле 451.502.680 муң рубль түңге, чарыгдалдардан орулгалары 7.213.964 муң рубль ажып турар кылдыр бадылаан.

Националдар Соведи сессиянын дараазында айтырыын көөрүнче—ССРЭ-ниң Дээди Судун соңгууруне кирген.

Депутат **М. П. Тарасовка** сөс берген. 1946 чылдың мартта соңгутурган ССРЭ-ниң Дээди Судунуң бүрүн эргезиниң хуусаазы дооступ турар, ынчаңгаш, судтуң чаа составын соңгууру эргежок чугула деп депутат Тарасов дыңнаткан. Россия Федерациязының Казах ССР-ниң болгаш Латви ССР-ниң бөлүк депутаттарының мурнундан депутат Тарасов Дээди Судту 79 кижи составтыг кылдыр соңгуур деп санал киирген.

Ол санал чаңгыс үн-биле хүлээп алдынган.

ССРЭ-ниң Дээди Судунуң даргазынга эш **А. А. Волинни** соңгаан. Ол ышкаш, ССРЭ-ниң Дээди Судунуң кежигүннерин база соңгаан.

Ооң соонда ССРЭ-ниң Дээди Судунуң улус төлээлерин 35 кижи составтыг кылдыр соңгаан.

Оон ыңай, хүннүң дараазында айтырыы—ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаарынче кирген.

Депутат **А. Ф. Горкинге** сөс берген. Эш Горкин сессиялар аразында үеде хүлээп алдынган ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарының дугайын Националдар Совединге илеткээн.

Литва ССР-ниң составынга Вильнюс, Каунас, Клайпед болгаш Шяуляй областарны тургузар дугайында, Металлургия үлетпүрүнүң Министерствозун, база Ыяш болгаш Саазын үлетпүрүнүң Министерствозун чарар дугайында, база Куртехника черин дүжүрер дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын Националдар Соведи чаңгыс үн-биле бадылаан. Ол ышкаш **П. К. Пономаренкону**—ССРЭ-ниң Белеткелдер Министринге, **В. Н. Меркуловту**—ССРЭ-ниң Курконтроль Министринге, **И. Ф. Тевосянны**—ССРЭ-ниң Кара металлургия Министринге, **П. Ф. Ломакону**—Өңнүг металлургия Министринге, **В. Н. Столетовту**—Дээди өөредилге Министринге, **Г. М. Орловту** — Ыяш үлетпүрүнүң Министринге, **И. Е. Вороновту**—Саазын болгаш ыяш болбаазырадып ажылдаар үлетпүрүнүң Министринге томуйлаар дугайында, эш **П. К. Пономаренкону** ССРЭ-ниң Белеткелдер Министринге томуйлааны-биле холбаштыр ону ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү хүлээлгезинден хостаар дугайында Чарлыктарны Националдар Соведи бадылаан.

ССРЭ-ниң Конституциязының «Күрүне тургузуунуң дугайында» ийи дугаар кезээнге чаа 29—в үүлдү, ол ышкаш 70,77,78 үүлдерге чогуур өскерилгелерни болгаш немелдерни киирер дугайында шиитпири Националдар Соведи хүлээп алган. Көдээ ажыл-агыйының үндүрүүнүң дугайында хоойлунуң 8 дугаар үүлүнүң өскерилгезиниң дугайында да ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1950 чылдың август 7-де Чарлыын бадылаан.

Националдар Совединиң хуралы оо биле хагдынган.

(СЭТА).

Эвилелдиң Совединде

Март 10-да кежээкиниң алды шакта Эвилелдиң Совединиң хуралы болган.

Дарганың столунуң артында—Эвилелдиң Совединиң Даргазы депутат **М. А. Яснов**, Дарганың оралакчылары депутаттар **А. И. Кириченко, Т. М. Зуева, А. Ю. Снечкус, А. И. Низов.**

Чазак ложаларынга эштер **Г. М. Маленков, К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, А. А. Андреев, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, М. А. Суслов, П. К. Пономаренко** олар көстүп келирге депутаттар болгаш аалчылар байырлап уткуп алганнар.

Хүннүң айтырыы—1951 чыда Күрүне бюджединиң дугайында илеткелди чугаалажыры.

Депутат **Г. И. Кондратьев** (Марий АССР) Ленин—Сталинның партиязының удуртулгазының адаа-биле чорааш Марий Автономнуг Республиканың ажылчы чоннарының ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле чеңдип алган чедиишкиннериниң дугайын чугаалаан.

Республиканың байлаа ыяш болуп турар. Совет хоорайлар болгаш бүдүрүлгелер тудуушкунунга чыл бүрүде-ле оортан муң-муң кубометр ыяш чоруп турар. Ыяш белеткээр ажылдың 75 хуузу механизастатынган, ыяш үлетпүрүнде кайгамчык каадырлар өзүп турар. Ам ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, ыяш үлетпүр ажылының «Марийлес» трестизиниң ыяш кезикчизи И. И. Пасынков болгаш «Кирлестин» ыяш кезикчизи Н. З. Хребцов олар ийи чыл бурунгаар комплексилиг бригадаларны организастаарының эгезин салгашар. Ам оларның методу-биле күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн ийи-үш катап улгатырарын чеңдип алган ыяш кезикчилериниң хөй-хөй бригадалары ажылдап турарлар.

Бодунуң бүдүрүлгелерин багай удуртуп турар дээш ССРЭ-ниң Ыяш Үлетпүрүнүң Министерствозун депутат Кондратьев чидии-биле шүгүмчүлээн.

Тудуг Материалдарының Үлетпүрүнүң Министри **П. А. Юдин** бодунуң чугаазынга тудуг материалдарының индустриязының хөгжүлдезиниң дугайын чугаалаан. Бо чылын цемент, туйбу, курраг штукатур, шифер болгаш хоолайлар бүдүрүп үндүрери дыка улгадыр.

Депутат **З. Н. Сыромятникова** (Горький область) Областың бюджединиң кол кыруузу, социал-культура хемчеглериниче угланган деп чугаалаан. Эрткен чылын школалар, библиотекалар, номчулга бажыңнары, эмнелгелер, санаторийлер болгаш культур-амыдыралдың өске-даа албан черлерин акшаландырарынга область бюджединиң 80,4 хуузун берген турган. Горький областың хоорайларында болгаш көдээ суурларында 3.300 ажыг школалар ажылдап турар, ында чартык миллион ажыг кижи өөренип турар.

Өөредилге номнарын четпес парлап үндүрүп турар болгаш ол талазы-биле көдээ школаларны багай хандырып турар дээш депутат Сыромятникова РСФСР-ниң Чырыдыышкын Министерствозун шүгүмчүлээн.

Депутат **Н. В. Киселев** (Омск область) коллективизацияның болгаш көдээ ажыл-агыйны механизастаанының ачызы-биле Совет Сибирь, тараа, эвт болгаш саржаг бүдүрүлгезиниң улуг баазазы болу берген. Ол дугайын Омск областың чижээнден безин көрүп болур. Сөөлгү үш чылдарның иштинде область күрүнеге тараа дужаалгазын он-он миллион пуд чедир өстүрген. Эрткен чылын областың дыка хөй колхозтары гектар бүрүзүнден 100—120 пуд ызыл-тасты, а чамдык колхозчу чер ажылының мастерлери гектар бүрүзүнден 340 пуд ызыл-тасты ажаап алганнар.

Областың колхозтары ниитиниң продуктулуг мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планының баштайгы ийи чылдарының программазын ажыр күүседкен.

Депутат Киселев 1951 чылда Күрүне бюджедин бадылаар дугайында саналды деткээн.

Депутат Киселевтүң соонда санал бээрин кызыгаарлаар дугайында саналды хүлээп алган.

Допчу харыы бээри-биле ССРЭ-ниң Сан Министри **А. Г. Зверев** сөс алган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң санал берген депутаттарының талазындан ССРЭ-ниң 1951 чылдағы Күрүне бюджедин бүрүн чүүлдүг деп көргүзүнин ол чугаалаан.

ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң орулгаларының ниити түңүн 724.500 рубльге чедир улгатырар дугайында Бюджет комиссиязының саналын Министрлер Чөвүлели көрген болгаш ол саналды хүлээп алыры чугула деп санаанын эш Зверев дыңнаткан.

Чамдык министерстволарның болгаш ведомстволарның ажылының талазы-биле депутаттар сессияга шүгүмчүлээнин айытпышаан, ол министерстволар болгаш ведомстволар ол шүгүмчүлелдерни хүлээп алгаш, ол четпестерни моон соңгааар чок кылыр дугайында хемчег алырын эш Зверев идегеп чугаалаан. Чамдык чер-черлериниң бюджеттерин күүседир талазы-биле четпестерни чок кылырынче ССРЭ-ниң Сан Министерствозу боду база чогуур хемчеглерни алыр. Капитал тудугларны хөреңгижидерин улгатырар дугайында депутаттарның саналдарын ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге көөр.

ССРЭ-ниң 1951 чылдағы Күрүне бюджеди совет улустуң эрге-ажыктарын харыылап турар, бо бюджет болза, тайбыңның бюджеди, бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарының чаагай амыдыралын болгаш культуразын улам бедидериниң бюджеди.

Күрүне бюджедин 1951 чылда чедиишкинниг күүседири болза, большевикчи партияның, улуг Сталинның мерген удуртулгазының адаа-биле Совет Эвилелиниң улустарының күүседип турары коммунизм тургузуушкунунуң хөрээнге күштүг салыышкын болур. **(Адыш часкаашкыны).**

Бюджет комиссиязының даргазы депутат **Л. Р. Корниец** допчу харыы бээринден ойталаан. Эвилелдиң Соведи ССРЭ-ниң 1951 чылдағы Күрүне бюджедин бадылаарынче кирген.

1951 чылдағы Күрүне бюджедин болгаш Күрүне бюджединиң дугайында хоойлуну чаңгыс үн-биле бадылаан.

1951 чылдағы бюджет болза, чарыгдалдарындан орулгалары 7.213.964 муң рубль ажыг кылдыр, орулгалар талазы-биле 158.716,644 муң рубль түңге болгаш чарыгдалдарны 451.502.680 муң рубль түңге доктаатынган.

Хүннүң дараазындағы айтырыы—ССРЭ-ниң Дээди Судун соңгууру.

Индир кырында депутат **М. С. Гречуха.** ССРЭ-ниң Дээди Судунуң бүрүн эргезиниң хуусаазы доозулганы-биле чергелештир судтуң чаа составын соңгуурунуң чугулазын ол медээлээн. Москва хоорайының, Украин, Литва болгаш Азербайджан ССР-лериниң бөлүк депутаттарының мурнундан Дээди Судтуң составынга 79 кижи соңгуур дугайында депутат Гречуха санал үндүрген. Ол саналды чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

ССРЭ-ниң Дээди Судунуң даргазын эш **А. А. Волин** соңгутурган, ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Судунуң кежигүннерин болгаш Дээди Судтуң 35 улус төлээлерин соңгаан.

Эвилелдиң Соведи хүннүң дараазындағы айтырыы—ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаарынче кирген.

Бо айтырыгның дугайында илеткелди депутат **А. Ф. Горкин** ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң бир дугаар сессияның сөөлүнде хүлээп алган Чарлыктарны илеткээн.

Литва ССР-ниң составынга Вильнюс, Каунас, Клайпед болгаш Шяуляй областарны тургузар дугайында, Металлургия үлетпүрүнүң Министерствозун, Ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң Министерствозун чарар дугайында, база Куртехника черин дүжүрер дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын Эвилелдиң Соведи бадылаан. Ол ышкаш **П. К. Пономаренкону** ССРЭ-ниң Белеткелдер Министринге, **В. Н. Меркуловту**—ССРЭ-ниң Курконтроль Министринге, **И. Ф. Тевосянны**—ССРЭ-ниң Кара металлургия Министринге, **П. Ф. Ломахону**—Өңнүг металлургия Министринге, **В. Н. Столетовту**—Дээди өөредилге Министринге, **Г. М. Орловту**—Ыяш үлетпүрүнүң Министринге, **И. Е. Вороновту**—Саазын болгаш ыяш болбаазырадып ажылдаар үлетпүрүнүң Министринге томуйлаар дугайында, **П. К. Пономаренкону** ССРЭ-ниң Белеткелдер Министринге томуйлааны-биле холбаштыр ону ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү хүлээлгезинден хостаар дугайында чарлыктарны бадылаан.

ССРЭ-ниң Конституциязының Ийи гаар кезээнге чаа 29—в үүлдү, ол ышкаш 70, 77, 79 үүлдерге чогуур өскерилгелерни болгаш немелдерни киирер дугайында шиитпир хүлээп алган. Көдээ ажыл-агыйының үндүрүүнүң дугайында, хоойлунуң 8 дугаар үүлүнүң өскерилгезиниң дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1950 чылдың август 7-де чарлыын бадылаан.

Эвилелдиң Совединиң хуралы оо биле доозулган.

(СЭТА).

Партияның болгаш улустуң бузулбас чаңгыс эви

Өвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтеринге соңгулдалар бистиң чуртка политиктиң болгаш бүдүрүлгениң бедик көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга эрткен. Коммунистиг тургузуушкуннуң сталинчы планын күүседир дээш демиселде ССРЭ-ниң улустарының төөгүлүг чедиишкиннери болза, бодунуң социалистиг Төрээн чурту дээш совет кижи бүрүзүнүң өөрүшкүлүг медерелии хайныктырып турар. Ол чедиишкиннер болза, коммунизмниң тиилелгези дээш чаа-чаа маадырлыг чоруктарже ажылчы чоннарны сорук киирип турар. Бистиң бүгү тиилелгеривистиң организакчызы болгаш сорук киирикчизи болза, Ленин — Сталинның партиязы болуп турар.

Большевик партия улус массаларда кызыгаар чок алдар хүндүнү болгаш канчаар-даа аажок улуг идегелди эдилеп турар. Большевик партияның удуртулгазы-биле совет улус социалистиг ниитилелди тургускан, кижини кижи дарлаар чорукту кезээ мөңгеде узуткаан, национал болгаш социал дарлалхемдилгени узуткап чок кылган, Ада-чурттуң Улуг дайынынга бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгени чаалап алган.

Совет Эвилели дайын сөөлүндеги беш чылдарның кол онаалгаларын чедиишкинниг күүседкеш, коммунистиг тургузуушкуннуң чаа үе-чадазынче кирип турар. Эш Сталинның инициативазыбиле совет чазактан үндүрген суг күүгүбиле ажылдаар электри станцияларын, канчаар-даа аажок улуг каналдарны болгаш суггарылга системаларын чепсеглээр дугайында шиитпирлери коммунизм тургузукчуларының чогаадыкчы энергиязының чаа көдүрлүүшкүнүн хайныктырып үндүрген.

Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының тиилелгелериниң болгаш социализм тиилелгезиниң түңнелинде бистиң чуртта кижилерниң аразында чаа, социалистиг харылзаа, ажыл-чыннар, тараачыннар болгаш интеллигенцияның аразында бот-боттарынга дузалажырының болгаш кады ажылдажылганың эштежилге хамаарылгазы, катышкан ниитилешкек чорук-биле коммунизмни тургузар ниити сорулга тургустунган.

Ол ниитилешкек чорукка үндезилээш, совет ниитилелдиң мораль-политиктиг чаңгыс-эви, улустарның эп-найыралы болгаш совет патриотизм ышкаш шимчедикчи күштер калбарган, большевик партияның массалар-биле харылзаазы улам быжыкан.

Совет кижилер болза, оларның эргеажыын большевик партия маадырлыы-биле камгалап турарын, улустуң аас-кежииниң дугайында сагыш салыышкынындан өске сагыш салыышкын большевик партияда чок деп чүвени боттарының хөй чылдардагы дуржулгазындан бүзүрээннер. Мынчангаш, «...партия кежигүнү эвес ажылчыннарның калбак массазы бистиң партиявысты бодунуң партиязы, чоок болгаш төрээн партиязы кылдыр санап турар, ону калбартырыга болгаш быжыглаарыгга олар хан-дамырындан сонуургалдыг болгаш ооң удуртулгазынга олар бодунуң салым чаянын эки-туразы-биле идегедип турарлар» (И. В. Сталин, Чогаалдар, т. 6, арын 173).

Капиталистиг чурттарда шуут өске байдал туруп турар. Ында башкарыкчы партияларның политиказы калбак улус массаларынга улуг хора чедирип турар. Буржуаз партияларның болгаш ажылчы массаларның аразында эптешпес, антагонистиг чөрүлдээлер улам-на хөнылап, база чидиглеп турар. АКШ-тың, Англияның, Францияның болгаш өске-даа капиталистиг чурттарның ажылчы чоннары тайбыңны камгалаарынга хан-дамырындан сонуургалдыг болуп турар, ынчаарга буржуаз партиялар калбак улус массаларның эргеажыын өш-биле хораннавышаан, империалистиг чаа дайыннарны кыпсырының политиказын чорудуп турар.

Чижээ, АКШ-та республиканчы болгаш демократтыг буржуазтыг ийи партия араатанзыг империализмниң политиказын, өске улустарны кулданырының политиказын боттандырып турар. Капиталистиг ниитилелде кижилерниң аразында харылзаазы дарлакчылар-биле дарлатқаннарның аразында эптешпес чөрүлдээлер-биле, бир полюсте миллион-миллион ажылчы массаларның ядыы түренги чоруу-биле өске полюсте буржуазтарның—каас-коя болгаш төчеглээчел чоруу-биле тодаргайлатынар.

Башкарыкчы партияның улус-биле кады бузулбас чаңгыс эви үгле тиилээн социализмниң чуртунда туруп болур. «ССРЭ-де үлетпүрчиннер биле тараачыннар деп үгле ийи аңгы бар, оларның эрге-ажыы өжээннешкек болурдан дуржук, харын эп-найыралдашкак болуп турар. Ынчаарга ССРЭ-ге каш партиялар турарының, ындыгның төлөзинде, ол партияларның хостуг турарының үндезин сууру чок тур. ССРЭ-де үгле чаңгыс партияның, коммунистиг партияның туруп турар суур-үндезини бар. ССРЭ-ге үгле чаңгыс партия, үлетпүрчиннер биле тараачыннарның эргеажыын дидим-чүреккир болгаш туюлунга чедир камгалап турар коммунистерниң партиязы туруп болур. Ынчаарга ол партия ол аңгыларның эрге-ажыын багай эвес камгалап турар деп чүве дугайында кандыг-даа чигзинер чорук-туруп болур деп бе» (И. В. Сталин. Ленинизм айтырыглары, 11 үндүргени арын 523—524).

Партия биле улустуң хан-дамырындан төрел харылзаазының, большевик партияга ажылчы массаларның кызыгаар чок идегелдиниң тодаргай көргүзүү болза, ооң хүрээлениниң эки, мурнакчы кижилер-биле немежип турары болур. Ол болза, партия төөгүзүнде, бистиң чурттуң амыдыралында харыысалгалыг үелерде онза тодаргайы-биле илереткинип турар. Хамааты дайынының кадыгдошкун чылдарында, аныяк Совет республика хөй санныг дайзыннарга удур демисежип турда 300 муң ажылчыннар партияның хүрээлениге киргеннер. Оларның иштинден дыка хөйү ол-ла дораан фронтуже чораннар.

1924 чылдың январьде бистиң улус аар ажыгга таварышканда кажан улуг Ленин мөчээнде ажылчын аңгы бодунуң эң эки ийи чүс дөртен муң ажыг төлээлекчилерин төрээн большевик партияга немелде кылдыр чоруткан. Ол болза, ажылчын аңгының эң-не медерелдиг болгаш революстуг, эң-не дидим болгаш сагылга-чурумнуг кезээ болур. Ол болза, партияга ленинчи кыйгырыг болган. «Ленинниң мөчээни болза, бистиң партия үлетпүрчин массаларга кайы хире чоогун болгаш ленинчи партияны үлетпүрчиннер кайы хире үнелеп турарын көргүскен» (ВКП(б) төөгүзү. Допчу курс, арын 256).

Кажан совет улус эш Сталинның башталгазы-биле бистиң Төрээн чуртгувустуң социалистиг чаартылгазының планын боттандырып эгелей бергенде, социализм дээш демиселчилер, муң-муң мурнакчы ажылчыннар большевик партияның хүрээлениге катышканнар.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында, кажан дайзын Совет күрүненин бодунуң тургустунуп келгенинге кыжаныып турда, тыылда болгаш фронтуда миллион-миллион совет патриотчулар коммунистиг партияның хүрээлениге киргеннер.

Дайын сөөлүндеги беш чылдың улуг планнарын боттандырарынче совет улус кирген үеде партияның хүрээлени дыка немешкен.

Ада-чурттуң Улуг дайынының мурнунда ВКП(б)-ге 3 миллион 800 муң кижи турган болза, фронтуларга партия улуг когаралдарга таварышкан болзадаа, 1947 чылда партияның хүрээлениге 6.300 муң кижи санатынып турган.

Большевик партияга улустуң кызыгаар чок идегели болза, совет тургузгунуң амыдыралчы үндезини болуп турар партияның кыйгырыгларын, ооң политиказын ажылчы массалар улуг сорук киириишкини-биле амыдыралга боттандырып турарындан илергейлээшкинни тып турар. Дайын мурнундагы сталинчы беш чылдарның үезинде партия бистиң Төрээн чуртувустуң социалистиг чаартылгазының планын күүседиринче улус массаларны көдүрген. Ада-чурттуң дайынының чылдарында, кажан гитлержи аг-шериг ССРЭ-че халдааанда ажылчы чоннар большевик партияның кыйгырыы биле социалистиг Төрээн чуртун камгалаарынга хөрээ биле чаңгыс кижи ышкаш турупканнар. Совет кижилер эш Сталинның чогаадып кылганы бистиң чуртка коммунизмни тургузарының улуг программазын бодунуң херээ кылдыр хүлээп алган болгаш ооң боттаныышкыны дээш чүткүлдүг демисежип турар.

Совет кижилер Ленин—Сталинның партиязының политиказын амыдыралга боттандырбышаан, ооң биле социалистиг күрүненин күчү-шыдалын быжыглап, тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң лагерин быжыглап турар. Коммунизмниң идеялары калбак улус массаларында сиңникен болгаш материалдыг күчүлүг күш апарган. Бистиң чуртта улус болгаш коммунизм чаңгыс аай кылдыр катышкан.

Ленин—Сталинның улуг партиязы коммунистиг ниитилелди тургузарының революстуг программазынга үндезилээш, бистиң чурттуң ажылчы массаларын катыштырып, ол программанны боттандырары дээш кызыгаар чок маадырлыг демиселче оларны организастап, оларны чалбыыштыг совет патриотчулар кылдыр кижизидип шыдаан. Большевик партия—совет ниитилелдиң удуртур болгаш угландырыкчы күжү. Большевик партия коммунистиг тургузугну удуртурунуң сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлеп турарының ужуру болза, үгле амгы эвес, харын келир үедеги болуушкуннарның хөгжүлдезин шын тодаргайлаар арганы берип турар өзулуг эртем үндезиннеринге, марксисчи теорияга партияның политиказының үндезилетинип турарында болуп турар.

Партияның болгаш улустуң бузулбас чаңгыс эви болза, эрге-чагырганың дээди болгаш чер-чер органнарының соңгулдаларга коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогунуң чайыннанчак тиилелгелеринге бодунуң илергейлээшкинин тып турар.

Совет ниитилел тургузуу коммунистер-биле партия кежигүнү эвестерни чаңгыс-аай ниити коллектив кылдыр катыштырган. «Коммунистер-биле партия кежигүнү эвестер ниити коллективке чурттавышаан, бистиң чурттуң күчү-шыдалын быжыдар дээш кады демисежип, бистиң Төрээн чуртувустуң хосталгазы болгаш улуг чаагай чоруу дээш кады дайылдажып, ханын төп, бистиң чурттуң дайзыннарын ашкан тиилелгени кады дарганнап турган болгаш дарганнап бүдүргеннер. Оларның аразында ылгалыр үүлү болза, үгле бир чамдызы партияда туруп турар, ынчаарга өскелери ында эвес болуп турарындадыр. Ындыг болза-даа, ол дээрге, өзү барымдалаан ылгал-дыр. Чугула чүве болза, олар кайызы-даа чаңгыс ниити херекти бүдүрүп кылып турары болур. Мооң ужурунда коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогу болза, ындыг болур ужурлуг болгаш боттуг херек болур-дур» —деп эш Сталин 1946 чылдың февраль 9-та төөгүлүг чугаазынга чугаалаан.

Социалистиг ниитилелдиң мораль-политиктиг өзүлүг эвиниң, коммунистиг партияның болгаш совет улустуң чайгылыш чок эвиниң тодаргай илергейлээшкини болза, бодунуң улуг болгаш шылгарангай баштыңчызы база башкызы эш Сталинга коммунизмниң бүгү тургузукчуларының изиг ынакшылдыы болгаш кызыгаар чок бердингени болуп турар.

Москва хоорайның Сталинский соңгулда округунуң соңгукчуларының соңгулда мурнунуң хуралынга 1937 чылдың декабрь 11-де эш Сталинның төөгүлүг чугаазын ажылчы чоннар сагышсеткилдиң ханы өөрүшкүлели-биле дыңнаннар. Ынак баштыңчы болгаш башкы ынчаарда:

«... Мен бодумнуң таламдан силерге идегедиксээр бодаан чүвем болза эштер, силер эш Сталинга дидими-биле идегеп болур силер»—деп чугаалаан.

Бо сөстер болза, канчаар-даа аажок улуг диңмиттиг адыш часкаашкыннарын хайныктырып үндүрген. «Бис шуптувус эш Сталинны эдерер бис»—деп сеткил сагыштың ханызындан хайныгып үнген кыйгылар залдан чаңгыланып үнген. Ол болза, улуг баштыңчыга болгаш башкыга изиг ынакшылдыының болгаш бердингениниң, төрээн большевик партияга кызыгаар чок идегелдиниң дугайында улустуң өзүлүг үнү болган.

Соңгукчуларга чүве чугаалап турган эш Сталин:

«Эш Сталин чоннуң мурнунга, үлетпүрчин аңгының мурнунга, тараачыннарның мурнунга, интеллигенцияның мурнунга бодунуң хүлээлгезин күүседип шыдаар дээрзинге идегеп болур силер»—деп чугаалаан.

Бо кайгамчыктыг сөстерни чугаалаан хүнүнден бээр он үш ажыг чыл эрткен. Ада-чурттуң Улуг дайынының шылгалдазын дамчыштыр, дайын сөөлүндеги чылдарның бергелерин дамчыштыр генийлиг баштыңчы бистиң улусту коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгелеринге эккелген. Совет улус эш Сталинның башталгазы-биле коммунизмче идегелдии-биле бар чоруурлар. Сталинчы генийни болгаш большевик партияның шылгарангай политиказының тодаргай илергейлээшкинин совет кижилер оон көрүп турарлар.

«Бир эвес Ленинниң соонда совет улус бодунуң иштики болгаш даштыкы стратегтиг болгаш тактиктиг сорулгаларын тиилелгелии-биле шиитпирлеп турганын болгаш бодунуң күрүнезин ындыг күчүлүг болгаш ооң-биле кады бүгү делегейниң ажылчы кижилеринге угаан бодал талазы-биле ындыг чоок кылып алганын көөр болза,—ол дээрге, хамыктың мурнунда бистиң партиявыстың, улуг баштыңчы — эш Сталинның, сталинчы удуртулганың канчаар-даа аажок улуг төөгүлүг ачы-хавыяазы болуп турар.

Мооң ужурунда мерген угаанныг сталинчы удуртулгага бистиң чуртувустуң ажылчы чону ындыг кызыгаар чок идегелдиг. Сталинның генийинге оларның бүзүрели ындыг күштүг, совет улустуң болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннарының эш Сталинга ынакшылдыы ындыг улуг болуп турар» (В. М. Молотов. «Сталин болгаш сталинчы удуртулга». Күрполит ном үндүрер чер. 1949 чыл, арын 24).

Улуг баштыңчыга болгаш башкыга улустуң кызыгаар чок ынакшылдыы 1950 чылдың декабрьде болуп эртнен, ажылчы чоннар депутаттарының черчер Советтеринге соңгулдаларның түңнелдериндеи бодунуң тодаргай илергейлээшкинин тыпкан. Бистиң улус эш Сталин дээш, ооң шынчы соратниктери — партияның болгаш чазактың удуртукчулары дээш, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш, Ленин—Сталинның партиязының политиказы дээш чаңгыс эп-сеткилдиг бадылааннар.

Бистиң чуртувуска, бүгү хоорайларга болгаш суурларга ажылчы чоннар эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтериниң соңгулдаларын чаңгыс эп-сеткилдиг эртиргеннер. Ажылчыннар, колхозчулар болгаш интеллигенция ол демдеглелдиг хүнде боттарының сагыш сеткилин болгаш угаан-бодалдарын алдарлыг большевик партияче, ынак баштыңчы болгаш башкы, төрээн эш Сталинче база катап угландырган. Сталин — бистиң бүгү тиилелгеривистиң организакчызы болгаш сорук киирикчизи. Сталин—тайбыңның улуг тук тудукчузу. Сталин—бүгү совет кижилериниң аас-кежии, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының аас-кежии. Сталин — коммунизм дээш демиселдиң тугу болур.

Профессор, Г. ВАСЕЦКИЙ.

Хереглекчилер ниитилелдеринге отчёттарны болгаш соңгулдаларны организастыг чорудар

Партияның область комитединиң бюрозунуң доктаалын удуртулга болдургаш, 1951 чылдың март 25-ке чедир Тыва автономнуг областың хереглекчилер ниитилелдериниң хоорайда болгаш районда эргелел база хыналда органнарының отчёттарын болгаш соңгулдаларын эртирип чорудар.

Тыва автономнуг областың хереглел кооперациязы болза, бодунуң хүрээлениндe 35.000 ажыг хуучу кежигүннерлиг, 22 хереглекчилер ниитилелдерин катыштырып, 400 бүдүрүлгелер чеьдип турар садыг болгаш белеткел четкилерлиг, ажылчы чоннарның массалыг хөй-ниити организацияларының бирээзи болуп турар. Ажылчы чоннарның массалыг организациязы болбушаан, хереглел кооперациязы болза, хоорай биле көдээниң аразынга бараан саарылгазын чорудуп, белеткелди болгаш көдээ ажыл-агыйның продуктуларын, чиг-эдин болбаазырадыр ажылды улуг хемчээлбиле күүседип, ажылчы чоннарның хереглелин хандырарынга калбак хереглелдиң бараннарын бүдүрүп үндүрер талазы-биле бүдүрүлгелерни организастап турар.

Хереглел кооперациязының янзы-бүрү талалыг ажыл-чорудулгазы хоорайбиле көдээниң аразынга садыг харылзаазын быжыглап, калбартып, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның доктаамал ажыл төлевирин бедидип, колхозтарның ниитиниң ажыл-агыйын моон соңгаар быжыглаарын, көдээ ажыл-агыйның бараанныг чоруун бедидерин болгаш колхозтарга күш-ажылдың бүдүрүмчелииниң өзүлдезин боттандырып турар.

Областың хереглел кооперациязы 1950 чылда бодунуң ажылын элээн экижиткен. 1950 чылда хереглел кооперациязы үүрмектеп садар бараан саарылгазын 109,3 хуу күүсеткен, областың ажылчы чоннарынга пландан ажыр 16 миллион 800 муң рубльдиң бараннарын саткан. 1949 чыл-биле деңнээргe 1950 чылда 27 миллион 500 муң рубльдиң бараннарын хөйну саткан, садыг четкизи элээн өскен. Чылда болгаш хлеб быжырар, калбак хереглелдиң бараннарын бүдүрер талазы-биле планнарны ажыр күүседкен.

1950 чылда Каа-Хем райпозу элээн эки түңнелдерни чеьдип алган. Үүрмектеп садар бараан саарылгазының планын 114,7 хуу күүсеткен, хлеб быжырар болгаш калбак хереглелдиң бараннарын бүдүрер талазы-биле планны ажыр күүседкен, алыр, бээр өрелерни элээн кудулаткан.

Каа-Хем райпозунуң баштаар чери хуучу кежигүннерниң мурнунга отчёдун үргүлчү берип, чонну кооперацияга киирериниң болгаш кежигүннер дадывырының чыылдазының планын үргүлчү күүседип турар. Облпотребсоюзтуң баштаар чери болгаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкому 1950 чылдың дөртку кварталында ажылдың эки түңнелдериниң талазы-биле Каа-Хем райпозунга шилчиир Кызыл Тукту тывыскан. Областың хереглел кооперациязының системазында садыгның хөй мурнакчы ажылдакчылары ажылдап, хереглел кооперациязының мурнунга партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседирин олар боттарының шынчы, харак-кызыл күш-ажылы-биле боттандырып турар.

Каа-Хем райпозунуң магазиннериниң эргелекчилери эштер В. И. Берядев З. П. Столбова, Кызыл райпозунуң магазиннер эргелекчилери К. А. Седельникова, З. И. Леонова, Таңды райпозунуң магазин эргелекчизи эш А. С. Федосенко болгаш садыгның өске-даа хөй мурнакчылары бараан саарылгазының планын үргүлчү ажыр күүседип, совет хереглекчилерниң хандырылгазының шынарын экижидип турарлар. Олар чоннуң хереглелин өөренип көрбүшаан, аңаа үндезилээш боттарының садыг бүдүрүлгелеринге бараннарны чогуур өйүнде сөөртүп ап, магазиннерни арыг-шевер болдуруп, садып алыкчыларга таарымчалыг байдалды тургузуп, садып алыкчыларның талазындан эки макталгалыг болуп турарлар.

Облпотребсоюзтуң системазының садыг ажылында ам-даа хөй улуг четпестер бар. Облпотребсоюзтуң оператив чок удуртулгазының түңнелинде элээн чамдык райполар хүн-бүрүде дус, керосин дээн ышкаш хереглелдиң бараннарының садыглаашкынын чамдыкта үзүктелдириптер чоруктар бар, садыглаашкынны үзүктелдирип турар удуртукчулар улуг нуруузунда хемчег алдынмайн турар.

Садыгны культурлуг чорудар болгаш хереглекчилерге бараан болуучу болур талазы-биле ажыл куду деңнелдиг болуп турар. Хамыктың мурнунда магазиннерде бараннарның доктаатылган ассортимент минимумун тургуспаан; оларның быжыг ассортиментизи, чогуур салыышкыны болгаш көргүзүү четпес тургустунган. Хереглекчилер ниитилелдериниң ажылында четпестерниң бир чылдагааны болза, кооператив демократиязын үреп, хуучу кежигүннер-биле ажыл чорутунмайн турарында.

Хереглел кооперациязының янзы-бүрү талалыг болгаш улуг хемчээлдиг ажылын экижидеринге, боттарының кооперациязының удуртулгазынга хуучу кежигүннерниң идепкейлиг киржилгези чокка, хереглекчилер ниитилелдеринге Уставтың негелделериниң тода күүселдези чокка аңаа ужур-дузазы чок болур.

Чамдык райполарның болгаш горпонуң баштаар черлери кооператив демократиязын үреп, хуучу кежигүннериниң төлээлериниң хуралдарынга баштаар черлериниң отчёттарын эвээш чорудуп турган, Устав ёзугаар чылда дөрт катап отчётту кылыр турбуже, Барыын-Хемчик райпозунуң баштаар чери (даргазы эш Таржаа) 1950 чылдың дургузунда хуучу кежигүннериниң төлээлериниң хуралынга отчёдун кылбаан, а ол ышкаш Кызыл горпозунуң баштаар чери (даргазы эш Житов), Чөөн-Хемчик райпонуң баштаар чери (даргазы эш Максимов), Чаа-Хөл райпозунуң баштаар чери (даргазы эш Комбуй) олар чыл дургузунда үгле чаңгыс катап отчёттар кылганнар.

Ол организацияларда хуучу кежигүннерниң учёду болгаш оларның ортузунга чорудар ажыл сандаргай байдалда туруп турар. Бо бүгүнүң түңнелинде хуучу кежигүннер боттарының кооперациязының ажыл-хереэнге киржириндeн чайлатынган болгаш хайы-бир айтырыгларны төлээлериң хуралынга шиитпирлээри үгүла турбуже, харын үгле баштаар чер, азы ооң даргазы шиитпирлеп турган, а үстүнде айыткан хереглекчилер ниитилелдериниң удуртукчулары хуучу кежигүннерден хамаарылга чок апарган.

Хуучу кежигүннерниң болгаш оларның төлээлекчилери — ревизия, садыг, столовая комиссияларының талазындан райполарның, горпонуң ажыл-чорудулгазын чугулалап хынап турбаанындан кооперацияның эт-хөреңгизи улуг үрегдел самчыгдалга таваржып, кооператив организацияларының ажыл-агый чорудулгазының планнары күүсетинмес болуп келген. Барыын-Хемчик районунда 4.570 хуучу кежигүннер бар, олар боттарының күжү-биле болгаш акша-хөреңгизи-биле районнуң хереглел кооперациязын тургускан, хуучу кежигүннер райпога 504 муң рубльдиң кежигүн дадывырын киирген.

Ындыг турбуже, Барыын-Хемчик райпозунуң баштаар чери хуучу кежигүн массаларындан хоорук ажылдап, оларның үнүнге дыңнангыр эвес болуп, хуучу кежигүннерниң хуралын чыылдырбайн, оларның мурнунга отчёдун бербейн турар. Ынчангаш райпонуң ажылында улуг четпестер бар болуп турар. Райпо бараан саарылгазының чыл планын үгле 93,7 күүсеткен, көдээ ажыл-агый продуктуларының белеткелиниң планы үзүлген, кооперацияның эт-хөреңгизинге таварышкан самчыгдалдар болгаш үрегдээшкиннер 645 муң рубль четкен. 1950 чылда райпонуң ажыл-агый чорудулгазынга 1 миллион 138 муң рубль когарал таварышкан.

Отчёт-соңгулдалыг хуралдар — хереглекчилер ниитилелдериниң ажыл-чорудулгазынга улуг болуушкун. Хереглекчилер ниитилелдериниң, база хыналар органнарының отчёттары болгаш соңгулдалары болза, областың хереглел кооперациязының бүгү ажылын үндезичи-биле экижидериниң чугула чепсээ болур. Олар хереглел кооперациязының мурнунда туруп турар сорулгаларны чедиишкинниг боттандырарынче хуучу кежигүннерни болгаш кооперация ажылдакчыларын мобилизастаар.

Участок хуралдарынга райполарның, горпонуң баштаар черлериниң кежигүннери, магазиннериниң, көдээ майыннарның эргелекчилери, ол ышкаш ревизия, садыг комиссияларының кежигүннери отчёттарын ылыр. Хуучу кежигүннериниң хуралдарынга баштаар черлериниң болгаш кооперация ажылдакчыларының ажыл чорудулгазын чугаалажып шиитпирлээрде, хамыктың мурнунда райпонуң, горпонуң Уставын сагып эдерери чугула. Эртээн хуралдарга хуучу кежигүннериниң чагыгларын кайы хире күүсеткенин, большевикчи шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң калбарыышкынынга үндезилээш, кооперация организацияларының ажылында четпестерни хуучу кежигүннер илередир.

Районнарның болгаш участоктарның хуралдарынга хуучу кежигүннер болза, мурнунда болуп тургулаан хуралдарга оларның чагыгларын кайы хире күүсеткенинiң дугайында айтырыгларга чөптүг болгаш ылап тодаргай харыыларны кооперация ажылдакчыларындан алыр ужурлуг. Кооперация организацияларының ажыл-агый чорудулгазының түңнелдерин чугаалажыры хуучу кежигүннерниң хуралдарының үгле чаңгыс талазы болур. Ийи дугаар үгүла талазы совет кооперация садыын моон соңгаар экижидер болгаш хөгжүдер талазы-биле хуучу кежигүннерниң, садып алыкчыларның саналдарынга болгаш чагыгларынга үндезилээш, тодаргай практиктиг хемчеглерни чорудары болур.

Ынчангаш отчёт-соңгулдалыг хуралдар бараан саарылгазының, көдээ ажыл-агый продуктуларының болгаш чиг-эдиниң белеткелдериниң планын чедиишкинниг күүседирин, аъш-чемниң болгаш калбак хереглелдиң бараннарының бүдүрүлгезин хөгжүдерин, садыгның четкизин калбартырын, садыгга культураны бедидерин, хереглел кооперациязының бүгү салыырларының корум-чурумун хандырарын, кооперацияның өнчү-хөреңгизин камгалаары дээш демиселди күштелдирерин болгаш чонну кооперацияга киирерин деңге чорудары чугула.

Хуучу кежигүннер — кооперацияның ээлери болур. Ынчангаш олар болза, кооперация ажылдакчыларының суларгай чоруктарының болгаш алдагалдарының дугайында бүрүнү-биле чугаалаар эргелиг. Хуралдарга шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел калбак болзун дээш, хуучу кежигүннер болгаш садып алыкчылар садыгны эжижидеринге, четпестерни болгаш алдагалдарны узуткаарынга олар бүгү-ле үнү чугула деп бодап турарын чугаалаар чорукту чеьдип алыр херек.

Хуралдарга чогуур өйүнде белетнел—хуралдың болур черин, үезин, шагын хуучу кежигүннерге чарлаары, а ол ышкаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарның чугаалажыр айтырыгларының дугайын да дыңнадыры болза, отчёттарны болгаш соңгулдаларны политика талазы-биле бедик деңнелдиг чорударынга чугула ужур-дузалыг болур, отчёттуг хураддарның бир чугула харыысалгалыг сорулгазы болза, улустуң болгаш хуучу кежигүннерниң идегелин шынзыктыргам эң эки кижилерни хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлеринге, база хыналда органнарынга депшидип үндүрери болур.

Хереглекчилер ниитилелдеринге отчёттарны болгаш соңгулдаларны организастыг чорудары болза, хереглел кооперациязының бүгү ажылын экижидеринге идиг болур.

А. АРЛАНМАЙ,
Тыва областың хереглекчилер ниитилелдериниң эвилелиниң баштаар черииниң даргазы

Дуржулгалыг садыгжы

Вай-Тайга районнуң Кызыл-Даг суурунда майгын эргелекчизи эш Очур чоннуң ортузунга совет садыгның ажылын чөп чорудуп турар. Ол, хереглекчилерниң негелделерин хандырарынга бердинген, ах-сеткилдиг ажылдап келген.

Суурнуң ажылчын, албан хаакчыттарын, эмчилерни, башкыларны болгаш чурттакчы чонну хереглелдиң бараннары-биле үзүктел чокка хандырып турар. Хереглекчилерден илеретинген негелделерни эш Очур ээлдээ-биле магазининге четчелеп турар.

Кызыл-Даг майгыны эрткен чылдың дөртку кварталының бараан саарылгазының планын ажыр күүседкен. Бо чылдың баштайгы кварталының плашын база ажыр күүседирин эш Очур хүлээнгеш, могаг чокка ажылдап турар.

С. КУДЕРЕК.

Аныяк радист

Суг-Хөл районнуң төвү—Суг-Аскыда радио белдири мергежилдиг каадыр четпезинден дыңнакчыларның негелдезин чедиишкинниг хандырып шыдавас, ылангыя зудумчуга дыңзыткан үннүг радио чок, суурга радио точкалар кончуг эвээш турган. Аныяк радист Виктор Александрович Булгаков суурнуң радио белдириниң ажылын сөөлгү үеде элээн экижиткен.

Күштү улгатырып, техниктиг хемчеглерни ап чорутканындан суурнуң чурттакчылары радионуң өртенги болгаш кежээки дамчыдылгаларын хүннүң-не доктаамал дыңнап турар болган. Дыңзыткан үннүг радиону январь 8-тен эгелеп кудумчуда тургускан..

Суг-Аскы суурнуң чурттакчы чоннары болгаш «Сталинчы орук», база Кирөв аттыг колхозтарның колхозчулары областың амыдыралын, бистиң төрээн Москвавыстың дамчыдылгазын хүн-бүрү радиодан дыңнап турарлар.

Г. КОМБУ.

Тожунуң мурнакчы аңчызы

Тожу районда мурнакчы аңчыларның аттарын хөйну адап болур. Ынчалза-даа, оларның аразында Леонид Абрамович Чернов база бар.

Эш Л. А. Чернов болза, Тожу районунга үргүлчү чурттуп келген, ол болза, Ада-чурттуң Улуг дайынының инвалиди. Ол эрес аңчы бөрү араттаннарны аңнап өлүрер талазы-биле мергежилдиг. 1943 чылдан бээр эш Л. А. Чернов 53 бөрүлерни аңнап өлүрген. Бөрү өлүреринiң көл аргазы болза, бөрүлерниң чоруур черлеринге какпа салып тургаш, оларны какпалап өлүрүп турар.

1951 чылда ол аңчы 17 какпаларны бөрүлерниң турлагжып, чоруп турар черлеринге үргүлчү салып келген. Январь, февраль айларда 12 бөрүлерни ол, какпалап өлүрген, оларның кештерин шуптузун белеткел черинде киирген. Кышкы аңныыр сезонунда эш Л. А. Чернов бөрү аңнап өлүрүп турарындан аңгыда 170 диинни, 1 кундусту, 1 дилгини болгаш 18 асты аңнап өлүргеш, белеткелге киирген.

К. ДАСТАЙ-ООЛ.

Районда кадык камгалал ажылы

Тыванын база бир ырак булуңу — Тожу районунда чурттакчы чоннуң кадык камгалал ажылы сөөлгү каш чылдарда онза экижээн. Үш чыл бурунгаар Тожуга аарыг улус чыдар 10 оруннуг чаңгыс эмнелге, 2 медпункт, дээди эртемниг чаңгыс, ортумак эртемниг дөрт медицина ажылдакчылары турган. Ам районда аарыг улус чыдар 25 оруннуг бир эмнелге, 5 медпункт, 4 санныг уруглар болгаш херээженнер консультациязы, дээди эртемниг 4 эмчилер, ортумак эртемниг 13 медицина ажылдакчылары бар.

Чоокку келир үениң иштинде кадык камгалалының талазы-биле Тожуга улам чаа өскерлиишкиннер болурунуң перспективалары бар. 1951 чылдың август айда «Май 1» колхозка чаа медпункт ажытынар, аарыг улус чытырар орунларның саны оранчок өзер, район эмнелгезинге хирургия салбыры ажытынар болгаш аңаа ийи эмчи, үш фельдшерлер кээп ажылдаар, ол ышкаш сайгылгаан-биле шинчип эмнээр тускай салбыр база бо чылдан эгелеп ажытынар. Совет медицинаның саңлдары иви болгаш аңныыр ажылдыг көшкүн араттың амыдыралынче күштүү-биле сиңнигип кирген. Арат чоннуң бажын тоореди, бурган-шажынның хоозун суртаалын нептередип турган хамнарның «ажыл-чорудулгазы» чылча шаптыгган. Каш чылды улаштыр калбак профилактиктиг хемчеглерни алганының түңнелинде, чурттакчы чонга чыл-чылда эвээш эвес өлүм-чидимни таварыштырып турган дизентерия (кыжык аарыы), ижин тифи, оспа дээн чижектиг халдырлыг аарыгларның айыылындан район барык-ла хосталган.

Медицина дузаламчызын, консультацияларны чон улуу-биле негеп турар апарган. Эмнелгениң таарымчалыг байдалынга божуур дээш, херээженнер каш-каш тайга-сыннарны ажыр 100 ажыг километр ырак черлерден бээр кээп турарлар. Ылаңгыя бир эмнелге ажылдакчызы аңаа медицина дугайында хөй үүлдерни угаадып тайылбырлааны-биле, эрткен чылдың июньде тайга чурттуг сааттыг херээжен Н. Ак 280 ажыг километр ырак черден божууру-биле Тоора-Хемге эң-не баштайгызында чеьдип келген. Район аптеказы үргүлчү-ле улус-биле долдунган турар. Ол болза, эм алыр дээш, санитария болгаш гигиенаның херекселдерин садып алыр дээш ийикпе, бодунга ап чоруур аптечка кылдыртып алыр дээш келгилээн аңчылар-дыр. Оларның бир чамдыызы чаш уругларны канчаар ажаап доруктурарының, оларга кандыг-кандыг гигиеналыг режимни (ажаалганы) тургузарының эмчиниң-сүмезин алыр дээш келгеннери ол.

Элээн чамдык аарыглардан баш удур камгаланыр талазы-биле профилактиктиг тарылгаларның планы чыл бүрүде долдур болгаш ажыр күүсетинип турар. Районуң эмнелге черлери сөөлгү ийи чылдың дургузында эмнер болгаш эмнелге херекселдери-биле үзүктел чок хандыртынып келген.

Ажылчы чоннуң кадыкшылгазы дээш ак-сеткилдиг, кызымак ажылдап турар эмнелге ажылдакчылары бисте көвүдеп турар. Сыстыг-Хем медпункт эргелекчизи эш Берзина, «Совет Тыва» колхозта медпункт эргелекчизи эш Гарабрина, район аптеказының эргелекчизи эш Найденова, эмчи ажылдакчылары эштер Т. Жердинская, В. Жердинская дээн ышкаш, чурттакчы чонга улуг хүндүткелдии-биле ажылдап турар эштер бар.

Районуң кадык камгалал ажылдакчылары боттарының ажыл мергежилин бедидер дээш, үргүлчү ажылдап турарлар: кадык камгалал ажылдакчыларының район төвүлел хуралы өй-өйде болуп, медицинаның чамдык тускай айтырыгларының талазы-биле лекция, илеткелдер база номчутунуп турар.

Үстүнде чедиишкиннер-биле чергелештир, районуң кадык камгалал ажылында чамдык четпестерни демдеглевейн барып болбас. Районуң школа, интернаттарының культура бажыңының, клубтарның болгаш бүдүрүлге, албан черлериниң санитарлыг байдалы ам-даа элээн четпес. Хөй-ниитиниң чунар-бажыңы болгаш кудуктар чок. Райпода дүрген үрелип баксырагы дег чем үүлдерин ажаап шыгжаар черлер чок. Ооң уламындан эът, балык эьди дээн ышкаш чемнер хөйү-биле үрелип, күрүнеге когарал чедиртинип турар.

Районда санитария хайгааралын эргелеп турар эмчи эш Огородникова арыг-шеверни экижидер дугайында шыңгыы хемчеглерни албайн турар. Кадык камгалал ажылынга ажылчы чоннар депутаттарының район Соведи болгаш суур, суму Советтери четпес киржип турар. Кадык камгалал ажылының дугайында медицина ажылдакчыларының отчёттарын олар боттарының сессияларынга чугаалашпайн турар болгаш ажылды экижидип тургузар талазы-биле практиктиг дуза көргүспейн турар. Ажыл дугайында отчёт илеткел дыңнааш, шиитпир үндүрзе-даа ооң күүселдези дээш демисел чорутпайн турар.

Кайы бир черде аарыг болган ужурунда ынаар баар дээш ийикпе азы профилактиктиг хемчеглер чорудар дээш, суур, суму Советтеринден транспорт негээрге чогуур өйүнде хандырбас үүлдер эвээш эвес. Оон туржук, чамдыкта бээрин бергеш, харын хөлези негээр таварылгалар тургулаан. Бо дугайында ВКП(б)-ниң райкомунга, райкүүскомунга каш удаа дыңнадып келген болзажок, мынчага чогуур хемчег алдынмайн турар.

Үстүнде четпестер дугайын өөренип көрбүшаан, оларны моон соңгаар чайладып узуткаар талазы-биле хемчег ап, дуза көргүзерин район удуртукчуларындан редакция дамчыштыр дилеп турмен. Ооң-биле кады, районуң кадык камгалал килдизиниң эргелекчизи мен, ажылымның удуртулгазында четпестерни бодумнуң таламдан буруузун билинмишаан, кадык камгалал ажылын чогуур деңнелинге чедир экижидип тургузарын база хүлээндим.

Т. СОЛОДКОВА.

Ленинград. Ленинградтың профэвилел обкомунуң медицина ажылдакчыларының бот-тьвынгыр уран-үүлдер көргүзүү.

Чурукта: Сверская станцияда ВЦСПС-тин №1 дыштанылга бажыңының медицина сестразы В. Бурговскаяның ырлап турары.

Чуруу Б. Федосеевтии. СЭТА-ның пресс-клишези.

Культармейжилерниң төвүлел хуралы

Чоокта чаа Төөн-Хемчик районнуң культармейжилериниң бир дугаар төвүлел хуралы болуп эрткен. Үк хуралга чер-черде бижик бөлгүмнерин башкылап турар 22 культармейжилер болгаш партия, совет, комсомолдуң 50 ажыг активчилери киришкен.

1950 чылда бижик өөредилгезиниң түңнелдери болгаш 1951 чылда культармейжилериниң мурнунда салдынып турар сорулгаларның дугайында төвүлел хуралга тургустунган айтырыгның талазы-биле районнуң улус өөредилге килдизиниң эргелекчизи эш Шоев илеткел кылган.

Эрткен чылын районга ажылдап турган 30 ажыг культармейжилер бижикти мырыңай-ла билбес турган 327 араттарны бижикке өөреткен. Чонну бижик үжүкке өөредириниң талазы-биле ак сеткилдиг, кызымак ажылдап турарлар хөйү-биле илереп турар. Чижээ, Шеми сумузунда комсомолчу Тас-оол эрткен 1950 чылда бижик билбес 20 кижини, Чыргакы сумузунда Моңгуш 26 кижини, Жданов аттыг колхозта Севилбаа 16 кижини, ол-ла колхозта Чылбак 14 кижини саат чок номчуп, бижип турар кылдыр бижикке өөреткеннер.

Бижик билбес чорукту узуткаар хемчеглериниң талазы-биле районнуң улус өөредилге килдизиниң болгаш культурчырыдыышкын килдизиниң база комсомол райкомунуң удуртулгазында четпестерни культармейжилер чидии-биле илереткен.

Бо айтырыгның чугулазын барымдалааш, эки ажылдаан культармейжилерге тыпсыры-биле чазактан 90 муң рубльди чөпшээреп каан турбужа, оон үүгле 9 муң хирезин чарыгдаан. Бижик өөредилгезиниң херээ кандыг-даа хыналда чок байдалда турып турар. Бижик бөлгүмү программа ёзугаар 9 айлар иштинде өөредилгезин доозар ужурлуг турбужа, 2—3 ай ажылдаан культармейжилерге ёзу барымдаалап акша төлеп турган үүлдер бар. Чижээлээрге, Шемиде көдээ клубтуң эргелекчизи кандыг-даа ажыл кылбайн, 20 шаа кижиниң адын даңзылап эккээрге аңаа районо акша төлеп берген.

Оон аңгыда бижик бөлгүмнери саазын, карандаш чергелиг үүлдер-биле чедимче чок байдалдыг турунда, оларга дузалаар хемчеглер чорутунмаан.

ВЛКСМ райкому-даа, районнуң улус өөредилге килдизи-даа бижик бөлгүмнерин үүгле тургузуп кааш, ооң-биле тайбыңзырап олурар практика-биле ажылдап келген. 1950 чылдың эгезинде 90 шаа культармейжилер санатынып турган болза, ам оларның кайдаазы-даа билдинмес.

Ажылда бар четпестерни узуткап, 1951 чылда 484 кижини бижикке өөредирин хүлээнмишаан, культармейжилериниң төвүлел хуралы тодаргай шиитпирни үндүрген.

К. ШОИГУ.

Колхозчу малчын

Кызылдың көдээ районда «Совет Тыва» колхозтуң бир бөлүк шээр малын коммунист Төгүс-оол ийи чылда кадарып турар. Ынчаарда 100 хой, 25 өшкү хүлээп алган, 1949 чылда төрээн 95 хоюндан 95 хураганнарны, 25 өшкүзүнден 27 анайларны бүрүн камгалап алган.

Колхозчу малчын Төгүс-оолдуң кадарган хою шупту менди болгаш семис күштүг, 125 башты 247 чедир өстүрген. Бо чылын төрүтүнер чаш малды база чаңгыс-даа чидириг чокка алырын коммунист Төгүс-оол хүлээнгеш, улам үүгүлдүг ажылдап турар.

М. КӨРГЕН-ООЛ.

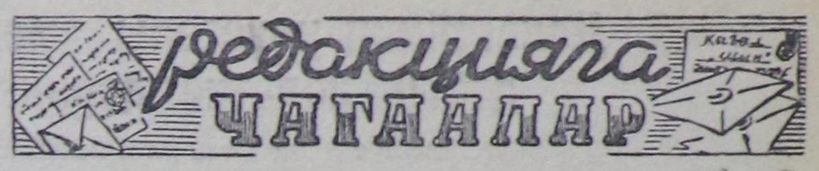

Колхозчуларның күзелин дарый хандырары негетинип турар

Таңды районда «Тиилелге» колхоз район төвүнде элээн ырак черде туруп турар. Ол черде колхозчу чаа суур өскен, чырык, чылыг 40 хире чурттарга бажыңнары кудумчулай тургустунган. Колхозчуларның улуг нуруузу сууржуң амыдыралче шилчээн. Оларның квартираларында чараш болгаш эптиг мебельдер бар апарган. Мурнунда көшкүн чораан араттар ол хожудангай чоруктан адырлып, чаа культурлуг амыдыралды тудуп турар.

Колхозчуларның культурлуг амыдыралы өскени-биле холбаштыр оларның негелделери өзүп турар. Эрткен чылдарда-ла суурнуң чурттакчылары радио кииртип алыр талазы-биле районнуң харылзаа конторазының начальниги эш Слепецинге дилег кылган. Оларның дилээн амдыгаа чедирле хандырбаан. Радио дамчыдылгазын үргүлчү дыңнаар дээш колхозчулар ам-на радио кииртип алырын күзээн. Солуннарны харылзаа конторазы улуг хожудаашкын-биле тарадып турар, ынчангаш колхозчуларга чаа үүлдер дыка озалдаашкын-биле чеьдип, дыңналып турар. Солуннар тарадылгазын доктаамал өй шаанда болдурар херек. Колхоз суурунга телефон тургузары база-ла чугула негетинип турар.

В. ЖУКОВ.

Хөйнүң өнчүзүн камгалаар

Эрзин районунуң Эрзин сумузунда «Кызыл сылдыс» колхоз 1950 чылдың июнь айда бир чартык тоннуң чүк автомашиназын садып алган. Үк машинаны алган хүнүнден эгелээш колхозтуң чолаачызы Сандак кончуг зэ-харыысалга чок болгаш камнал чогу-биле эдилеп келген. Машинаны бодунуң хуузунда ажыглап, кайы хамаан чокка ыяш чүдүрүп, харын-даа автомашина оруу чок черлерге чээрен ойладып турганындан үк машина 1950 чылдың декабрь айда шуут үрелген. Ооң соонда колхоз баштаар чери машинаны Кызылдың автосептелге заводунга беш муң рубль-биле септеткен.

1951 чылдың февраль 18 хүнүнде чолаачы Сандак машинага оттулар ыяш чүдүрүп алгаш Сарыг-Булуң суурнуң кудумчузунга ол ыяжын эзирик базаарлап чоруп турган машинаны үрээш, аңаа кудумчуга тургузуп кааш боду колхоз төвүнче чадаг арай боорда ужа-тура кылаштап чоруй барган.

Хөй ниитиниң өнчүзү болур колхозтуң машиназын зэ-харыысалга, камнал чок эдилээш үреп турар чолаачы Сандакты шыңгыы хемчег алыр херек.

ШИРИН.

Садыг четкизинге бюрократизмни болдурбас

Сүт-Хөл районнуң Кызыл-Тайга сумузунда магазин эргелекчизи Белек-оол ак сеткилдиг эвес ажылдап турар. Хүннүң кайы-даа шактарында «эргелекчиниң садыын» манаан кижилер магазин эжиинде турары чаңчыл болган. Ынчаарга кадайынга чигир боова чедирери-биле неделяның суббота болгаш понедельник хүннерин үргүлчү аңаа ажыглаар турган. Кажан садыынга турганда хереглекчилерге ээлдек эвес байдалын чон илередип турар.

Удуртулганың хыналда чогундан шак ындыг бюрократсыг байдал районнуң өске-даа садыгларын тудуп чиир четкен. Совет садыгның шугумунга бюрократизмни болдурбас дээш шыңгыы демисежир херек.

Ш. ОНДАР.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Урбанцев негелделиг директор"

1951 чылдың февраль 7-де үнген № 25 „Шын" солунда „Урбанцев негелделиг директор" деп ындыг эге-биле фельетон парлатынган.

Ол дугайында үүлдүн хыналдазын кылган соонда областың хереглекчилер ниитилелдериниң эвилелинде партия организациязының секретари эш А. Сидоркиниң редакцияга дыңнатканы болза,—бичии уругларга кичээнгейни болгаш сагыш салыышкынны күштелдирер дугайында айтырыгны чогуур өйүнде көдүрүп үндүргени болгаш ол дугайында фельетон чөптүг болуп турар. Туранга Урбанцевтиң болгаш өске-даа кижилерниң талазындан чөптүг эвес аажы-чорукту үндүрүп турган. Партия организациязының хуралындан эш Урбанцевке айтып сагындырган.

Тыва автономнуг областың талазы-биле күрүнеге эьтти болгаш дүктү ыяавыла дужаарын чорудар чурумунуң дугайында

Колхозтарга, колхозчу өрегелерге, ажылчыннарга болгаш албан хаакчыттарга, база өске-даа хамаатыларның ажыл-агыйларынга эрткен чылдың декабрь 1-де херек кырында оларның хуу ажыглалынга турган бүгү назылыг инек, хой болгаш өшкүлериниң баш бүрүзүндеп ол ажыл-агыйларга тус-тузунда доктааткан норма ёзугаар күрүнеге эьт болгаш дүктүң ыяавыла дужаалгазын онаар.

Күрүнеге ыяавыла дужаар эьт болгаш дүктүң нормазын Тыва автономнуг областа доктаатканы болза:

Колхозтарның дужаар дүгүнүң нормазын кандыг дүктү граммнап санаар, ынчангаш дүктү хүлээлгелериниң күүселдезинге киириштир санаарда килограммны килограммга чорудар.

Күрүне болгаш кооператив организацияларының дузалаар ажыл-агыйлары болза, хойлар болгаш өшкүлерден кыргып алган бүгү-ле дүгүн шуптузун күрүнеге дужаар хүлээлгелиглер.

Мал бажының чаа бедиткен минимумунуң ёзугаар мыйыстыг бода малдың, хойнуң, хаванның болгаш куштуң, мыйыстыг бода мал ажылының дөрт фермаларлыг колхозтарның ийикпе, азы онзагай байдалы-биле хаванны азыравайн турар районнарның үштен эвээш эвес фермаларлыг колхозтарның колхозчуларының күрүнеге дужаар эьт болгаш дүгүнүң нормазын 1950 чылдан эгелээш 10 хуу кудулаткан, ынчаарга үстүнде айыткан сан ёзугаар фермалары чок болгаш фермаларга турар малдың баш санының чаа бедиткен минимумунга четпес малдыг колхозтарның колхозчуларының күрүнеге дужаар эьт болгаш дүгүнүң нормазын 1950 чылдан эгелээш 10 хуу бедиткен.

Көдээ черлерде болгаш чайлаг суурларда чурттап, күрүнениң болгаш кооператив бүдүрүлгелеринде турум (сезоннуг эвес) ажылдап турар болгаш хуузунуң ажыглалында бода малы, хой өшкүзү көдээ ажыл-агый аргелиниң Уставы-биле ук районнуң колхозчуларынга баш удур көрдүнген сандан ашпайн турар малдыг ажылчыннарга болгаш албан хаакчыттарга күрүнеге дужаар эьттиң болгаш дүктүң дужаалгазын оларга доктааткан норманы ёзугаар онаар.

Бир эвес көдээ ажыл-агый артелиниң Уставы-биле ук районнуң колхозчуларынга баш удур көрдүнген малдың баш санындан ажып турар малдыг ажылчыннар болгаш албан хаакчыттар турар болза, оларның ажыл-агыйларынга эьт болгаш дүктүң дужаалгазын хуу ажыл-агыйларга доктааткан норманы ёзугаар онаар.

Көдээ черлерде болгаш чайлаг черлерде чурттап турар хуу ажыглалында бода малдыг, хой, өшкүлүг, ус-тывыш болгаш балыкчы артелдериниң, инвалидтер кооперациязының кежигүннериниң ажыл-агыйларынга, бир эвес оларның ажыглалында турар малы көдээ ажыл-агый артелиниң Уставы-биле ук районнуң колхозтарынга баш удур көрдүнген санындан ашпайн турар болза, күрүнеге эьт болгаш дүктүң ыяавыла дужаалгазын колхозчу өрегелерге доктааткан норманы ёзугаар онаарда, бир эвес ол ажыл-агыйлар хову участоктарында тарылга талазы-биле онаалгалыг, азы көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаатырып турар болза, бир эвес хуу ажыглалында турар малының баш саны бирээден хой эвес инектиг болгаш бир хар четпээн бызаалыг, база кыс хаванныг, төлү-биле кады 3 баштан хой эвес хой болгаш өшкүлүг болза, ынчаарга өске чүзүн малдары (инек, бызаа, кыс хаван) чок турган 5 баштан хой эвес хойларлыг болза чорудар.

Көдээ черлерде болгаш чайлаг суурларда чурттап турар хуу ажыглалында мыйыстыг бода, хой болгаш өшкү малдыг хуу ус-дарганнарга күрүнеге эьт болгаш дүктүң ыяавыла дужаалгазын ук районнуң хуу ажыл-агыйларынга доктааткан чурумну болгаш норманы ёзугаар онаар.

Күрүнеге эьт болгаш дүктүң ыяавыла дужаалгазындан хосталыр ажыл-агыйлар:

Эьт болгаш дүктүң ыяавыла дужаалгазын онаавастар болза:

Назылап кырааны-биле күш-ажыл кылып шыдавас колхозчуларның, ажылчыннарның болгаш албан хаакчыттарның, хуу ажылдыгларның болгаш өске-даа хамаатыларның—өг-бүлезинде күш-ажыл кылып шыдаар кежигүннери чок 60 хар четкен болгаш оон өрү назылыг эр кижилериниң болгаш 55 хар четкен болгаш оон өрү назылыг хөрээженнериниң ажыл-агыйлары;

Назылап кыраанларның ажыл-агыйларын эьт, дүк дужаалгазындан хостаарын, ыяавыла дужаар үүлдерден хостаар дугайында тускай дилеглерни киирер талазы-биле назылап кыраанларның ажыл-агыйларындан кандыг-даа негелдени салбайн, ажыл-агый дептерлеринде бар медээлерни ёзугаар ол ажыл-агыйларның талазы-биле көдээ Советтериниң киирип келген ат-даңзызын ёзугаар ажылчы чоннар депутаттарының район Советтериниң күүскомнарының шиитпирлери-биле боттандырар;

Өг-бүлезиниден, ооң кежигүнү, азы өг-бүленің ээзи боду Совет Армияның, Шериг-Далай Флодунуң, азы ИХМ-ниң шериглеринде чиңгине шериг албанында турар колхозчуларның, ажылчыннарның, албан хаакчыттарның, хуу ажылдыгларның болгаш өске-даа хамаатыларның ажыл-агыйларының, бир эвес шериг албанынга тыртырган кижиниң ажыл-агыйында өг-бүленің үүгле күш-ажыл кылып шыдавас кежигүннери арткан болза, азы ажыл-агыйда өг-бүленің күш-ажыл кылып шыдаар кежигүннери тургаш, шеригге тыртырган кижиниң 7 хар четпээн уругларлыг кадайы, азы аваазы арткан болза. Бо чиигелдени анаа, сержант болгаш старшина составтың шериг албанныгларынга тыпсыр болгаш хуусаазындан ажыр туруп турар шериг албанныгларның, шериг өөредилгезиниң чыылдазын эртирери-биле келдирткен кижилерни, база милиция ажылдакчыларының ажыл-агыйларынга хамаарышпас;

Ада-чурттуң дайынының фронтуларынга өлген, ис чокка читкен болгаш өг-бүлезинде 7 хар четпээн уругларлыг шериг албанныгларның болгаш партизаннарның ажыл-агыйларын, бир эвес Төрээн чурт дээш демиселге өлген шериг албанныгларның, партизаннарның өг-бүлезиниң составында кадайларындан, азы аваларындан аңгыда ажыл-агыйында ажылдап турар өг-бүлезиниң күш-ажыл кылып шыдаар өске кежигүннери чок турар болза. Оон аңгыда Ада-чурттуң дайынының фронтуларынга өлген болгаш ис чокка читкен шериг албанныгларның болгаш партизаннарның өг-бүлезиниң ажыл-агыйларынга, бир эвес оларның өг-бүлезинде 8-тен 12 хар чедир уругларлыг кадайларындан азы аваларындан өске күш-ажыл кылып шыдаар кижилери чок болза, күрүнеге дужаар көдээ ажыл-агыйның продуктуларының нормазындан 25 хуу хемчээлдиг чиигелде-казылданы тыпсырын доктааткан.

Айыткан чиигелделерни ажыл-агыйларга тыпсырда, хүлээлгелерни онаары чоруп турунда бижимел билдириишкиннерни киирерин негевейн тургаш тыпсыр;

Составында Ада-чурттуң дайынының 1 группаның инвалидтери бактаап турар болгаш өг-бүлезинде күш-ажыл кылып шыдаар бир кижилиг ажыл-агыйларны, база Ада-чурттуң дайынының II группаның инвалидтериниң ажыл-агыйларын бир эвес оларның өг-бүлезинде күш-ажыл кылып шыдаар бир кижилиг болгаш 8 хар четпээн уругларлыг болза;

бодунуң составында Ада-чурттуң дайынының 1 азы II группаның инвалидтери бар ажыл-агыйларны, бир эвес оларның өг-бүлезинде күш-ажыл кылып шыдаар 2 кежигүннерлиг тургаш, 16 хар четпээн назылыг ,ооң иштинде 8 хар четпээн назылыг 5 болгаш оон өрү уругларлыг болза;

Өг-бүленің составында азыраар улузун чидирген дээш күрүнеден пенси төлеп турар 8 хар четпээн назылыг уруглар составында кирип турар ажыл-агый өг-бүлезинде күш-ажыл кылып шыдаар 1-ден хөй эвес кежигүннүг турар болза;

Күрүне органнарындан пенси ап турар пенсионерлериниң ажыл-агыйларын, социал хандырылга азы социал страхование органнарындан инвалидтиң 1 азы II группазынга шилчиткен дайын болгаш күш-ажылдың инвалидтериниң ажыл-агыйларын, бир эвес ол ажыл-агыйларның хову участоктары чок болгаш көдээ ажыл-агыйның үндүрүүн онаатырбайн турар, база өг-бүлезиниң составында ажыл-агыйга ажылдап турар күш-ажыл кылып шыдаар кежигүнү чок болза;

Өг-бүленің кол ээзи бодунуң күш-ажыл талазы-биле тудуузунуң (бертик-бежел) хараазы-биле хову болгаш өске-даа ажылдарга киржип шыдавас колхозчуларның, хуу ажылдыгларның болгаш өске-даа ажылдыгларның болгаш өске-даа хамаатыларның ажыл-агыйларын, бир эвес ол ажыл-агыйлар хову участоктары чок болгаш көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаатырбайн турар база өг-бүлезиниң составында ажыл-агыйга ажылдап турар күш-ажыл кылып шыдаар кежигүнү чок турар болза;

Онаалганы чорудуп турар чылдың январь 1-де 16 хар четпээн болгаш өг-бүлезиниң кежигүнүнде күш-ажыл кылып шыдаар кежигүннери чок өскүс уругларның ажыл-агыйларын;

Республиканың чазаандан хоорай хевириниң суурларының, санынга киирген хоорайларның, ажылчын суурларның болгаш өске-даа суурларның чурттакчылары хову ажыглалында бода малдыг, хой, өшкүлүг ажыл-агыйларга эьт болгаш дүктүң ыяавыла дужаалгазын колхозчу өрегелерге доктааткан норманы ёзугаар онаар;

Республиканың чазаандан хоорай хевириниң суурларының, санынга киирген хоорайларның, ажылчын суурларның болгаш өске-даа суурларның чурттакчыларының ажыл-агыйларын бир эвес ол ажыл-агыйлар хову участоктарында тарылга талазы-биле онаалгазы чок ийикпе, азы бирээден хой эвес инектиг болгаш бир хар четпээн бызаалыг база бир кыс хаванныг, азы кыс хаван чок болгаш чаш төлү-биле кады 3 баштан хой эвес хойларлыг болгаш өшкүлерлиг болза, ынчаарга өске чүзүн малдары (инек, бызаа, кыс хаван) чок тургаш, 5 баштан хой эвес хойларлыг болза;

Көдээ черлерде эге, чеди чыл болгаш ортумак школаларның башкыларының башкы — пенсионерлериниң, директорларның (эргелекчилериниң) болгаш өөредилге эргелекчилериниң ажыл-агыйларын, база үстүнде айыткан школаларның ажылдакчылары өг-бүленің составында карачаңгыс күш-ажыл кылып шыдаар кежигүнү болуп турар ажыл-агыйларны, бир эвес олар тарылга талазы-биле онаалгалар чок, көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаатырбайн турар болгаш хуу ажыглалында малының баш саны көдээ ажыл-агый артелиниң Уставы-биле ук районнуң колхозчуларынга баш удур көрдүнген сандан ашпайн турар болза;

Бо чиигелде өске өөредилге черлериниң болгаш курстарның педагогиктиг персоналынга, база ол ышкаш улус өөредилгезиниң район килдистериниң инспекторларының ажыл-агыйларынга хамаарышпас;

Көдээ ажыл-агый талазы-биле агрономнарның, зоотехниктериниң, чер тургузукчуларының, мелиораторларның, инженерлериниң, техниктериниң, колхозтар даргаларынга ажылдаары-биле чоруткан ветеринар болгаш медицина эмчилериниң болгаш фельдшерлериниң, тускай эртемниглериниң болгаш практиктериниң ажыл-агыйларын, бир эвес ол ажыл-агыйлар хову участоктарында тарылга талазы-биле онаалгалар чок, көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаатырбайн турар болгаш хуу ажыглалында малының баш саны көдээ ажыл-агый артелиниң Уставы-биле ук районнуң колхозчуларынга баш удур көрдүнген сандан ашпайн турар болза;

МТС-териниң, МТМ-ниң болгаш совхозтарның инженерлериниң, улуг механиктериниң болгаш директорларының, база ол ышкаш МТС директорларының политик кезээниң талазы-биле оралакчыларының ажыл-агыйларын, бир эвес ол ажыл-агыйлар хову участоктарында тарылга талазы-биле онаалгалары чок, көдээ ажыл-агыйның үндүрүүн онаатырбайн турар болгаш хуу ажыглалында турар малының баш саны көдээ ажыл-агый артелиниң Уставы-биле

(Уланчызы 4 дугаар арында).

Делегейниң улустары америк-англи империалистерниң дайын белеткелдеринге удур демисежип турар

(„Быжыг тайбың дээш, улус демократиязы дээш!“ деп солуннуң арыннарындан)

Бухарестиге «Быжыг тайбың дээш, улус демократиязы дээш!» деп солуннуң ээлчеглиг дугаары үнген. Солунга парлатынган барык бүгү материалдар америк-англи империалистерниң дайын белеткелдеринге удур тайбың дээш улустарның демиселиниң талазы-биле айтырыгларга холбашкан.

Найырал, эвилел болгаш бот-боттарынга дузалажырының дугайында советкыдат керээниң оюнга холбаштырган «Улуг улустарның бузулбас найыралы» деп эгелиг мурнуку үүлде чугаалап турары болза: «Совет-кыдат керээ болза, Ыракы Чөөн-чүкке болгаш бүгү делегейге тайбыңны камгалап алырының күчүлүг магадылалы болур. Ол найыралды быжыглаары, ССРЭ-биле Кыдаттың аразында эвилелди быжыглаары дээрге, ылаңгыя Чөөн-чүкке дайынның өртүн, делегей дайынының өртүн өскүдер дээн америк империалистерниң дыңзып турар оралдажыышкыннарының үезинде онза чугула болуп турар.

ССРЭ биле Кыдаттың найыралы империалистиг агрессияга удур тайбыңның болгаш демократияның күштерин улгатырып турар. Боттарының бүгү-ниити тайбыңының болгаш айыыл чок чоруун быжыглаарының херээнге улуг салыышкынны берип, тайбың камгалаарының демиселиниң үлегерин бүгү улустарга көргүзүп турарлар. Социалистиг принциптерге, империализмден хосталырының баазазынга үндезилетинген, улустарның кады-ажылдажылгазы кандыг-кайгамчык үре-түннелдерни эккеп берип турарын Чөөн-чүктүң дарлаткан улустары бүзүрелдии-биле көрүп турарлар. Тайбың болгаш демократия дээш демисежип турар тайбыңга ынакшылдыг улустарның күжү—найырал-биле чаңгыс эпте».

Кыдат-совет найыралдың улуг чеҗип алыышкыннарының дугайын Кыдат-совет найыралдың Ниитилелиниң даргазы **У Юй-чжань** солунга база бижээн. У Юй-чжаньниң демдеглеп турары болза: «Кыдат биле Совет Эвилели улустар аразының бүгү айтырыгларының талазы-биле эң чоогу-биле кады-ажылдажып турарлар. Бистер, кыдат улус болза, биске үргүлчү көргүзүп турар эң аксеткилдиг дузаламчызы дээш, ылаңгыя эш Сталинга, Совет Эвилелиниң улустарынга болгаш чазаанга канчаар-даа аажок өөрүп четирген бис.

Совет Эвилели болза, Катышкан Нациялар Организациязынга дүрүм ёзугаар киржир эргени Кыдат Улус Республиканың чазаанга тыпсып бээр дээш чептүг демиселди чорудуп турар».

Оон ыңай автор болза, ССРЭ-биле Кыдаттың бүгү делегей айтырыгларының талазы-биле, чаа Кыдаттың экономика болгаш культура тургузуушкунуның талазы-биле кады-ажылдажылгазының фактылары көргүзүп турар. «Дайын болгаш политика талазы-биле тиилелгелер чеҗип алдынган дораан-на, күш-ажылга ынакшылдыг, маадырлыг кыдат улус Совет Эвилелиниң дузаламчызынга даянып алгаш, эш Мао Цзедуннуң генийлиг удуртулгазы-биле экономиканың чайынналчак тиилелгелерин чеҗип алган. Эрткен чылын зөдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгези Японияга удур дайынның мурнунда турган үениң бүдүрүлгезиниң деңнелин барык чеҗип алган.

Кыдат биле Совет Эвилелиниң аразында культурлуг харылзаалар өзүп, көвүдеп турар. Совет улустуң мурнакчы дуржулгазын болгаш чеҗип алыышкыннарын кыдат улус ханы сонуургалбиле өөренип турар. Совет номнар биле үүлдерни массалыг тиражтар-биле очулдуруп үндүрүп турар. Чүгле чаңгыс кыдат-совет найыралдың Ниитилели биле ооң салбырлары, эрткен чылын Совет Эвилелинге холбаштырган үүс-үүс янзы-бүрү аттарлыг номнар үндүрген. Эрткен чылын чуртка совет литератураның үш үүс ажыг чогаалдарын очулдуруп үндүрген.

Барыын Германияны катап боочепсеглээринге удур немец улустуң демиселиниң дугайын Германияның Социалистиг чаңгыс эптиг партиязының Төп Комитединиң кежигүнү **Отто Винцер** солунга бижээн. Герман милитаризмни америк-англи империалистерниң канчаар катап тургузуп турарының хөй санныг фактыларын Винцер илередип көргүскен. Чоокта чаа Германияда америк дээди комиссар Макклой Нюнбергке шиитирген, дайынның бүгү кем-буруулгаларын болгаш шериг үлетпүрүнүң удургукчуларын хостап үндүрүпкен, оларның «дуржулгазын» американчылар Барыын Германияны эңдере боочепсеглээринге ажыглап турарлар. Ында полиция деп чажыртынган ёзулуг армия тургустунуп турар, оларны американчылар пушка эьдинге хереглээр деп бодап турарлар.

Амгы үеде Годесбергте «Экономнуг шинчилелдерниң институду» деп чажыртынган албан чери болза херек кырында Барыын Германияны катап боочепсеглээрин чорудар каадырларның эргелели болур болгаш чиңгине чаа штабтың үндезини болур. Ол албан чери болза шериг хавырылдазының районнарын болгаш округтарын тургузар талазы-биле белеткел ажылдарын чорудуп турар. 1945 чылда америк болгаш англи эжелел эрге-чагыргаларга хавыртырган герман армияның документилери биле чуруктарын бонн чазактың тус-тус органнарынга шилчидип берген. Мурнунда гитлержи армияга турган үүс-үүс муң немецтерниң кадыының дугайында шынзылгалар биле билеттериниң, база хуу составтың даңзыларының бүрүткелин болгаш хыналдазын катап чорудуп турар. Бүгү Барыын Германияда туруп турар «профессионал шериг албанныг турганнарның катыжыышкыннары» деп адаарларны дамчыштыр офицер каадырларны база келдирип турар. Гитлержи «вермахтиниң» ужудукчулары «аэроклубта» катышканнар. «Ногаан шынарлар» деп аттыг сеткүүл үндүрүп турар «Дузалал албаны» дээр бир чер мурнунда парашютчу турганнарны организастап турар. Өске-даа он-он катыжыышкыннар биле төрелдер ындыг байдал-биле боо-чепсеглээшкинни катап тургузарын боттандырып турар. Күш-ажыл биржалары чагыртырган күш-ажыл эргелелдериниң удуртукчу албан черлеринче мобилизация ажылын чорударының талазы-биле улуг дуржулгалыг парашютчуларны болгаш гитлержи офицерлерни томуйлап турар. Америк командылалдың адаанда турар шериг кезектеринге херек ужудукчуларны, парашютчуларны болгаш сапёрларны ажыл чоктарның иштинден күш-ажыл биржаларынга келдирип турар.

Барыын Германияда шериг үлетпүрүн далаштыы-биле катап тургузуп турарының фактыларын көргүспүшаан, Отто Винцер болза, америк империалистерниң чимзениглеринге удур немец ажылчы чоннарның чорудуп турар демиселин бижээн. Барыын Германияның чонунуң хөй кезии Германияның демократтыг республиказының Премьер-Министри Отто Гротевольдиң саналын деткип турар. Барыын Германияда улуг-улуг бүдүрүлгелерниң ажылчыннары-биле албан-хаакчыттары тайбың дээш демиселге амгы үеде ышкаш кажан-даа ынчаар чаңгыс эп-сеткилдиг демисешпээн. Чижээ, Штутгартта Бештүн заводунуң 10 муң ажылчыннары болгаш албан-хаакчыттары катап боочепсеглээшкинге удурланганнар болгаш демиселдиң тодаргай хемчеглерин алырын боттарының профэвилелдериниң организацияларындан негээннер. Тайбың камгалакчыларының комитеттери, ажыл-чорудулганың, кады-ажылдажылганың комитеттери, катап боо-чепсеглээшкинге удур демиселдиң комитеттери болгаш өске-даа органнар тургустунуп турар. Боттарының составының болгаш ажыл-чорудулгазының характериниң талазы-биле бот-боттарындан ылгалбышаан, олар шуптузу катап боочепсеглээшкинге удурланып турарлар болгаш Чөөн база Барыын Германияның аразында бот-боттарын билчир чорукту болдуруп, тайбыңны хандырарынче чүткүп турарлар.

Чүгле конференциялар чорударыбиле, резолюциялар биле билдириишкиннер хүлээп алыры-биле ук херек кызыгаарлатынмайн турар. Эйзенхауэрниң сургалда чорудар дээш тоянчы кезиишкининге удур үр эвес болган болза-даа, удурланыышкынның массалыг ажыл соксадыышкыннары болгаш демонстрациялары болгулаан.

Барыын Германияның чону барыын күрүнелериниң эжелел эрге-чагыргаларының талазындан катап боо-чепсеглээшкинниң хереглелинге ажыглаарыбиле чуртталга бажыңнарын, казармаларны болгаш өске-даа бажыңнарны хавырып ап турары ышкаш хемчеглеринге удурланмайн барып шыдавас. Ол хемчеглер улустуң идепкейлиг удурланыышкынын үндүрүп турарлар. Көдээ суурларындан болгаш хуторларындан үндүр шөлүүрүнге удур, тараачыннарның шөлдери биле шыктарын аэродромнар болгаш шеригниң өөредилге черлери кылырынга удур тараачыннарның шимчээшкини халбарып турар. Барыын Германияның хөмүр-дажын албадал-биле даштыкыже үндүр сөөртүрүнге болгаш ону дайын сорулгаларынга ажыглаарынга удур Рурнуң дагжылары чедиишкиннг демисежип турар.

Италияда байдалдың болгаш дайын кыпсыкчыларының чимзениглеринге удур демиселдиң сорулгаларының дугайында Италияның Коммунистиг партиязының чиңгине секретариниң оралакчызы **Пьетро Секкья** солунга үүл бижээн. Америк империалистерниң чартык ортулукту Чер-ортузу далайга боттарының туружу кылып алыр дээн оралдажыышкыннарынга удур бүгү Италия көдүрлүп үнген. Бо чорукка дайзын болза, тайбың талалакчыларының хүрээлеңинге будулгаазын кылырын оралдашкан болгаш коммунистиг партияның политиказынга удур ажыл чорударын партияның хүрээлеңинче шургуп кирген бодунуң ханы чажыртынган агентуразынга дужаал берген. Ол болза, титочулар-биле эң чоок харылзаалыг Кукки биле Маньяни деп ийи сатыныкчыларны ажыглааны болур. Ол империалистиг шпионнар компартиядан үндүр сывыртканнар, а тайбың талалакчыларының чаңгыс эви улам-на быжыг болу берген. Ол таварылганың дуржулгаларын түңневишаан, Пьетро Секкья болза, революстуг серемчиленди күштелдиреринче итали коммунистерни кыйгырган.

Дж. Беринг бодунуң сонуурганчыг үүлүнге дыңнатканы болза, АКШ-тың албадалы-биле чогаатынган, Эттли, Бевин болгаш Моррисоннуң лейборисчи партиязының удуртулгазы-биле чорутунуп турар реаксылыг политикаже угланган оппозиция бүгү Великобританияда улам-на өзүп турар.

Ол политика күштүг буруу шавыышкынны лейборисчи партияның чоок хамаарылгалыг теориячызы профессор Кольдиң чугааларындан алган. Лейборисчи партияның «Нью стейтсмен» деп сеткүүлүнүң сөөлгү дугаарларының бирээзинге парлатынган бодунуң үүлүнге профессор Кольдиң медеглээни болза: «Бир эвес американчылар Англияны Кыдат-биле дайынче киир тырта берзе, мен Кыдаттың талазында мен... Бир эвес Англия Барыын Германияны боо-чепсеглээрин чөпшээрээр болза, мен Европада дайынга херек боо-чепсектерни оон ыңай бүдүрери-биле ажылчыннарны бүзүредип шыдавас мен, чүге дээрге, ол дайын хосталга биле демократия дээш демиселдиң дайыны болуп канчап-даа шыдавас». Профессор Коль, бодунуң медеглелин деткээн үүс-үүс чагааларны алган.

Ол ышкаш бодалды демир-орукчуларның профэвилелиниң чиңгине секретари Фиггинс база деткип турар.

Лейборисчи партияның анаа кежигүннери болза, Эттлиниң Англияга өлүмнүг политиказынга удур идепкейлии-биле удурланып турарлар.

Ол дугаарга Венгрияның ажылчы чоннар партиязының Политбюрозунуң кежигүнү **Мартон Хорваттың** — «Венгрияның ажылчы чоннар партиязының ийи дугаар съездизи» деп үүлү, база ол ышкаш партия хрониказы-биле делгеренгей информация парлатынган.

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корея улус-демократтыг республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының март 9-та медээлээн:

Бүгү фронтуларга Улустуң армиязының кезектери кыдат эки турачыларның дузаламчызы-биле мурнунда ээлеп алган туруштарын быжыы-биле тутканнар.

Фронтунуң төп участогунга Улустуң армиязының кезектери март 9-та ол черинге ужур-дузалыг тулчуушкуннарны чорутканнар.

Сеул районда Улустуң армиязының кезектери Ханган (Кан-ко) хемни кежерин оралдашкан дайзынның 170 солдаттарын болгаш офицерлерин чок кылган болгаш балыглаан. Бир танка болгаш 20 ажыг автомашиналар чок кылдынган. Дайзынның ийи самолёду аңдара атырган.

* * *

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының март 10-да дамчыткан медээзинде чугаалап турары болза:

Бүгү фронтуларга Улустуң армиязының кезектери мурнунда ээлеп алган туруштарын быжыы-биле тудуп турар.

Фронтунуң төп участогунга Улустуң армиязының кезектери ол черинге ужур-дузалыг тулчуушкуннарны чорутканнар. Дайзынның солдаттарының болгаш офицерлериниң 400-зү өлүрткен болгаш балыглаткан, база 120 ажыы тутурганнар. Шериг чепсээ хунаап алдынган.

Сеул районунга Улустуң армиязының кезектери март 10-да дайзынның 70 солдаттарын болгаш офицерлерин чок кылган. Чок кылдынган үүлдер: үш танка, үш боолар, ийи суднолар, а ол ышкаш шериг складтары. Дайзынның бир самолёду аңдара атырган.

(СЭТА).

Кореяда медицина каадырларның белеткели

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының кадык камгалал министерствозу болгаш Кореяның кызыл крест ниитилели медицина каадырларын белеткээриниң ажылын калбартып чорудуп турар.

Медицина каадырларын белеткээриниң талазы-биле төп курстарда болгаш Синь-Ыйчжу хоорайда курстарда хөй санныг курсантылар өөренип турарлар.

Февральдың 1-ден эгелеп янзы-бүрү можуларда тургускулаан ийи ай хуусаалыг медицина сестраларының курстарында 400 кижи өөренип эгелээн. Март 1-ден эгелеп медсестралар болгаш акушеркаларның үш ай хуусаалыг курстары ажытынган.

Кореяның кызыл крест ниитилели тыылга ажылдаары-биле медсестралар белеткеп турар. Бо курстарда шупту 2800 кижи өөренип турар.

(СЭТА).

Венгр херээженнер социализмниң идепкейлиг тургузукчулары

БУДАПЕШТ. Венгрияның херээженнери тайбың дээш демиселге, беш чыл планының күүселдезинге, Венгрияга социализм тургузуушкунунга идепкейлии-биле киржип турарлар.

Венгр улус республиканың күш-ажылчы херээженнериниң дыка хөй саны үрүнениң эконом болгаш культура ажылында киржип турар. Херээженнер күрүне ажылдарында ажылдап турарлар. 71 херээженнер күрүне хуралының депутаттарынга, 66 муң херээженнер чер-чер Советтериниң депутаттарынга соңгутканнар. Дыка хөй херээженнер бүдүрүлгелер директорларында, эмнелгелериниң улуг эмчилеринде, албан черлериниң удуртукчуларында болгаш өске-даа черлерде ажылдап турарлар. 533 херээженнер Венгр улус республиканың орденнери болгаш медальдери-биле шаңнатканнар.

(СЭТА).

Япон шериг-ужар күштери катап тургустунуп турар

ПЕКИН. Гонконгтан Телепресс агентилелиниң медеглелин Синьхуа агентилелинден дамчыдып турары болза, япон шериг-ужар күштериниң эрги шериг составтарының ортузунда Иосида чазааның тургусканы чаа авиатранспорт кампаниязының чаа составынче чиир бижидиишкин чоруп турар. Ол хемчеглер-биле Иосиданың чазаа япон шериг-ужар үүлдү тургузуп турарын чажырып турар.

Авиацияның айыыл чок чоруун хандырар талазы-биле баштаар черниң япон шериг ужар-үүлүнүң эрги шериг составтарынга чоруткулаан анкеттерин барымдалап 400 эрги ужудукчуларның, 850 штурманнарның болгаш 350 радистерниң даңзызын авиатранспорт кампаниязы тургускан.

Оон ыңай Телепресс агентилелиниң немеп дыңнатканы, «шыктыг черлерни тургадыр корпус» деп адаар демобилизастатырган 120 муң шериг албанныгларның дузазы-биле алды шериг аэродромнар тургустунгулаан.

(СЭТА).

Чооку Чөөн-чүкте англи-америк чаржалажыышкын

ТЕЛЬ-АБИВ. Израиль парлалгазының медеглеп турары болза, Чооку Чөөн-чүкте англи-америк чаржалажыышкын чер бөрбээниң ол районунга америк-англи империалистерниң агрессчи белеткелин чогум кымның генералы удуртурул дээр айтырыг талазы-биле АКШ-биле Англияның аразында кадыг-шириин маргылдааны болдурган. Америк империалистер боттарының талалакчылары англичаннарны Чооку Чөөн-чүк чурттарындан улам-на шиитпирлии-биле кызып үндүрүп турар болгаш ол районда оларның тергиидээриниң эргелерин миннирин олардан негеп турар.

«Давар» солуннуң Лондонда корреспондентизиниң медеглеп турары болза, Соңгу-атлантик эвилелиниң чепсектиг күштериниң кол командылакчызы генерал Эйзенхауэр Чооку Чөөн-чүкте англи чепсектиг күштерниң агрессчи Атлантик эвилелиниң штабынга дорту-биле чагыртырын негеп турар.

«Чооку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чурттарынга холбагдашкан айтырыгларга ооң дээди бүрүн эргелиг болуруп Эйзенхауэр негээн» деп корреспондент бижип турар.

(СЭТА).

Нант хоорайның тайбың талалакчыларын судтап турары

ПАРИЖ. Нант хоорайның вокзалындан пушкалар чүдүрген шериг эшелонун чорударынга удурланган демонстрация үезинде тутуруп хоругдаткан 9 тайбың талалакчыларының херээн Парижте шериг трибуналы көрүп эгелээн.

Трибуналдың хуралының болуп турган черин полиция отряды-биле хүрээлээн турган.

Херечилер болуп трибуналга чүве чугаалап турган ийи полицейжи буруудатырганнарның буруузу болур чүве көргүзүп шыдаваннар.

Трибуналдың хуралының болуп турган үезинде ол бажыңны долгандыр дыка хөй парижчылар чыглып кээп, судтатырганнарны хостаарыч негеп турганнар.

Шериг трибуналының адрезинге Нантының тайбың талалакчыларын судтап турарынга удурланган негелделерни илереткен телеграммалар, чагаалар болгаш негелде бижиктер кирип турар.

(СЭТА).

Тыва автономнуг областың талазы-биле күрүнеге эьтти болгаш дүктү ыяавыла дужаарын чорудар дугайында

(Төнчүзү. Эгези 3 дугаар арында).

ук районнуң колхозчуларынга баш удур көрдүнген санындан ашпайн турар болза;

Область (край) күүскомнарының болгаш республикаларның обласка хуваалда чок министрлер чөвүлелдериниң кылган ат даңзызын ёзугаар районда 30-ден хөй эвес санныг кижилерге доктааткан районнуң удуртур ажылдакчыларының ажыл-агыйларын, бир эвес ол ажыл-агыйлар хову участоктарында тарылга талазы-биле онаалгалар чок, көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаатырбайн турар болгаш хуу ажыглалында турар малының баш саны көдээ ажыл-агый артелиниң Уставы-биле ук районнуң колхозчуларынга баш удур көрдүнген санындан ашпайн турар болза;

Колхозчуларның, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның, хуу ажыл-агыйларның болгаш өске-даа хамаатыларның ажыл-агыйларынга күрүнеге эьтти болгаш дүктү ыяавыла дужаарының талазы-биле чиигелделерни тыпсырда хүлээлгелерни онаап турар үезинде чорудар.

Бир эвес назылап кырааны-биле күш-ажыл кылып шыдавас апарганнарның, шериг албанныгларның, дайынның болгаш күш-ажылдың 1 болгаш II группаларының инвалидтериниң составында дайынның болгаш күш-ажылдың 1 болгаш II группаларының инвалидтериниң, күрүне органнарындан пенсия ал турар пенсионерлер, өскүс уруглар болгаш районга 30-ден хөй эвес кижи санныг районнуң удуртур ажылдакчылары бактаап турар ажыл-агыйларның чиигелделерни алыр эргези бир эвес хүлээлгелерни онаап тудусканының сөөлүнде илерээр болза, ол ажыл-агыйларга чиигелделерни тыпсырда, күрүнеге эьт болгаш дүктүң ыяавыла дужаарының хуусаазы келбээн төлевирлериниң талазы-биле тыпсыр.

Дайынның болгаш күш-ажылдың 1 болгаш II группаларының инвалидтеринге чиигелделерни тыпсырынга барымдаа болур документилер болза:

Дайынның болгаш күш-ажылдың инвалидтеринге — күрүне органнарындан дайынның, азы күш-ажылдың инвалидинге пенсини төлеп турар деп айытпышаан, тывыскан пенсия дептери, эзы инвалидтиң 1 азы II группаларын доктааткан дугайында эмчи — күш-ажылдың эксперт комиссиязындан доктааткан хевир ёзугаар тывыскан справка;

Ада-чурттуң дайынының инвалидтеринге — ада-чурттуң дайынының пенсия-шынзылгазы.

Дайынның инвалидтеринге доктааткан чиигелделер хамааржыр инвалидтерге — шынзылганың арын талазынга «Ада-чурттуң дайынының инвалидтеринге доктааткан чиигелделерни алыр эргелиг» деп штампа каккан дайын инвалидиниң пенсия шынзылгазы.

Хүлээлгелерни онаагаш тудусканының сөөлүнде колхозка кирген хуу ажыл-агыйның күрүнеге эьт болгаш дүктүң ыяавыла дужаалгазын дужаар хуусаазы келбээн дужаалгаларның талазы-биле санажылганы колхозчу өрегелерге доктааткан норманы ёзугаар катап чорудар, ынчаарга, хүлээлгелерни онаагаш тудусканының сөөлүнде колхозтан үнген, азы үндүрткен колхозчуларның ажыл-агыйларның ыяавыла дужаар үүлдерин дужаар хуусаазы келбээн дужаалгаларның талазы-биле санажылтаны хуу ажыл-агыйларга доктааткан норманы ёзугаар катап онаап санаар. (Колхозтан үндүргенин колхозтуң кежигүннериниң ниити хуралының протоколун райкүүскомдан бадылаан үезинден эгелээш күштүг болур).

Күрүнеге ыяавыла дужаар дүктү дужаарының хуусаалары болгаш ону дужаар — хүлээп алыр чуруму:

Колхозтар, колхозчу өрегелер, хуу ажыл-агыйлар болгаш өске-даа хамаатылар дүктү дужаар талазы-биле оларга онаап тудускан хүлээлгелерин чазактың доктааткан болгаш хүлээлгелерде айыткан хуусааларда күүседир хүлээлгелиг.

Ыяавыла дужаалганың санынга колхозтардан, колхозчулардан, хуу ажыл-агыйлардан болгаш өске-даа хамаатылардан дүктү хүлээп алырын Белеткелдер Министерствозунуң «Заготживсырье» белеткел конторалары болгаш пунктулары чорудар.

Ыяавыла дужаар чурум ёзугаар күрүнеге дужаар ужурлуг дүктү белеткелдер организацияларының хүлээп алыышкын пунктуларына дужаакчылар боттарының транспорту-биле чедирип турар.

Белеткелдер конторалары болгаш хүлээп алыышкын пунктулары дүк дужаакчыларынга доктааткан хевирниң хүлээп алыышкын квитанцияларын дүк дужаакчыларынга бижип бээр, колхозтарның дужаалгазынга хүлээп алган дүгүнүң физиктиг деңзизин айтыр, ынчаарга хуу ажыл-агыйларның, дужаалгазынга хүлээп алган дүктүң физиктиг деңзизиниң санын айтырындан аңгыда киир санаан деңзизин база айтыр хүлээлгелиг.

Ыяавыла дужаар үүлдериниң санынга киир дужаап турар дүк болза, эки шынарлыг болгаш дүк бүрүзүнге белеткелдериниң стандартары-биле доктааткан шынары-биле дүүшкен турар ужурлуг.

Күрүнеге дужаар дүктүң талазы-биле хүлээлгелерин күүседирде, колхозчу өрегелер хуу ажыл-агыйлар, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның ажыл-агыйлары хүлээлгеде айыткан, хойнуң болгаш тевениң 1 килограмм дүктериниң орнунга киир дужаар ужурлуг дүктери болза:

Чартык кадыг дүктү 100 граммны,

теве дүгүнүң болгаш хылганының 1000 граммны,

кадыг дүк 1.200 граммны,

өшкүнүң кадыг дүгүн 1.500 граммны.

Өшкүнүң баш саны-биле онаап санаан дүктү дужаар талазы-биле хүлээлгени күүседирде, өшкүнүң дүгүн дужаап тургаш дужааган дүктүң 1 килограммазын хүлээлгеде айыткан дүктүң 1 килограммазынга кииришпиир санап күүседир.

Колхозтарның, колхозчуларның ажыл-агыйларының болгаш өске-даа хамаатыларның дүк дужаарының талазы-биле оларның хүлээлгезин күүседиринге кииришпиир дужааган өшкү болгаш тоолай чөөктерин кииришпиир санаарда адаанда эквивалентиян ёзугаар чорудар.

Кадыг дүктүң 1 килограммының орнунга өшкүнүң бир дугаар кыргылдазының 250 грамм чөөгүн, ийи дугаар кыргылдазының 300 грамм чөөгүн дужаар ужурлуг.

Дужааган дүктүң төлевир санажылгазын күрүнениң күштүг турар белеткел өртээн ёзугаар, ол дүктү хүлээп алган дораан-на чорудуп турар. Суд органнарының шиитпири чокка чондан дүктүң орнунга акшаны алыр ийикпе.азы тыртып алыр чорукту, база Белеткелдер Министерствозунуң чогуур чөпшээрели чок турунда дүк орнунга өске продуктуларны хүлээп алыр чорукту болдура бээрин көдээ ажыл-агыйның продуктуларының күрүне дужаалгазының талазы-биле агентилеринге болгаш белеткел аппарадының өске-даа ажылдакчыларынга шуут чэпшээревейн турар.

Дужаакчыларның дүктү дужааганының талазы-биле оларга онааган хүлээлгелерни күүсеткенин шынзыдып турар карачаңгыс документи болза, «Заготживсырьёнуң» конторазының азы хүлээп алыышкын пунктузунуң, азы оларның даасканы-биле «Заготживсырьёнуң» агентилериниң дүк дужаакчыларынга тывыскан хүлээп алырының квитанциязы болур.

Күрүнеге дужаар дүктү пландан ажыр күүседкен колхозчуларны болгаш хуу ажыл-агыйларны шаңнаар сорулгабиле пландан ажыр дужааган дүктүң өртээн белеткелдер өртектериниң бүдүн-чартык хемчээли ёзугаар улгатырып төлээр.

Күрүнеге дүктү ыяавыла дужаарының талазы-биле оларга онаалгаларны шын эвес чоруткан дээр дугайында ажылчы чоннуң хомудалын болгаш билдириишкиннерин хынап көөр чуруму болгаш хуусаалары болза:

Күрүнеге дүктү ыяавыла дужаарының онаалгазын шын эвес чоруткан дээр дугайында хомудалды, хүлээлгени алган хүнүнден эгелээш 10 хонук хуусаа иштинде Белеткелдер Министерствозунуң шиитпириниң дугайында ук шиитпирни алган хүнүнден эгелээш 10 хонук иштинде райкүүскомга хомудап болур.

Бир эвес райкүүскомнуң хомудал чөп барымдаалыг деп санаар болза, бодунуң шиитпирин Белеткелдер Министерствозунуң области төлээзинге бадыладырыбиле киирер болгаш ооң шиитпири шуут күштүг болур.

ССРЭ-ниң Белеткелдер Министерствозунуң Тыва области төлээ чери.

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура болгаш амыдырал, литература болгаш уран-үүл кылдистериниң —3—88; харыысалгалыг секретарьының—3—68; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, иштики информация, үлетпүр болгаш транспорт, чаа кылдистериниң, бухгалтерияның —3—65.

БОО661 Облкүүскомнуң типографиязы